

POVEJ NAPREJ!

Poročilo

Raziskovanje, spremljanje in beleženje primerov diskriminacije, kršitev pravic in nasilja nad istospolno usmerjenimi v Sloveniji v obdobju med novembrom 2007 in novembrom 2008

**POVEJ
NAPREJ**

Ste izpostavljeni diskriminaciji ter kršitvi pravic, ker ste istospolno usmerjeni?

zmerjanje, grožnje s fizičnim nasiljem, poškodovana ali uničena osebna lastnina, obmetavanje s predmeti, preganjanje ali zasledovanje, pljuvanje, namerna izključitev iz družbe, porivanje, udarci, brcanje, pretep, napad ali poškodba z orožjem, odrekanje stanovanja, odrekanje zdravstvenih storitev, zavrnitev na delovnem mestu, zavrnitev v baru ali restavraciji

POVEJ-te svojo zgodbo naprej in se uprite HOMOFBIJI!
Prijave bomo obravnavali zaupno!

Lektorica: Ana Marija Šporčič

Program POVEJ NAPREJ! so
podprli:

ILGA-Europe Human Rights
Violations Documentation
Fund

Ameriška ambasada v RS

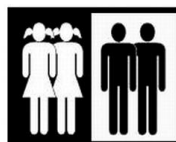
Ministrstvo za delo, družino in
socialne zadeve RS

Urad RS za mladino

ŠOU – Študentska organizacija
Univerze v Ljubljani

Kazalo:

Uvod	3
Povej naprej!	5
Dr. Roman Kuhar, Jasna Magić: Izkušnje in percepcije homofobičnega nasilja in diskriminacije (Raziskovalno poročilo)	6
Jasna Magić: Spremljanje in beleženje primerov (Osebna pričevanja)	25
Mag. Neža Kogovšek: Pravna (ne)enakost istospolnih zakonskih partnerjev	38
Priporočila	46
Viri	49

Društvo informacijski center
LEGBITRA

Trubarjeva 76a, 1000 Ljubljana. Telefon: 01430 5144 E-pošta: legibitra@siol.net www.drustvo-legebitra.si

Uvod

Kljub temu, da je diskriminacija na podlagi katerekoli osebne okoliščine, kamor uvrščamo tudi istospolno usmerjenost, na podlagi mednarodnih in domačih pravnih predpisov v Sloveniji prepovedana, so istospolno usmerjeni še naprej podvrženi številnim oblikam diskriminacije in nasilja. Iz prakse je znano, da zgolj s spremembo zakonodaje ne moremo zagotoviti enakosti, lahko pa državne institucije s sprejemanjem in pravilno interpretacijo protidiskriminatornih politik in aktov bistveno pripomorejo h kaznovanju nasilnega in diskriminatornega vedenja do istospolno usmerjenih in s takim odnosom vplivajo tudi na mišljenje in odnos širše družbe do te socialne manjšine.

Za istospolno usmerjene, ki se soočajo s homofobičnimi¹ odzivi, pa je pomembno tudi, da prepoznajo situacije, ko so jim kršene človekove pravice in da se v takšnih primerih zavedajo, da jim morajo biti le-te zagotovljene, prav tako kot vsem drugim državljanom in državljankam Republike Slovenije. Program Povej naprej! je zato deloval na dveh nivojih. V prvem delu projekta smo raziskovali, spremljali in beležili primere diskriminacije in nasilja nad istospolno usmerjenimi, sodelujoče seznanjali s pravicami, ki jim pripadajo, ter jim nudili ustrezen sistem podpore v primeru nadaljnjega ukrepanja. Z analizo in posredovanjem rezultatov programa pa želimo informirati in opozoriti na značilnosti in posledice homofobičnih dejanj in nasilja v Sloveniji ter s tem vplivati tako na družbene kot tudi na zakonodajne spremembe, ki zadevajo problematiko nasilja in diskriminacije nad istospolno usmerjenimi.

Pobuda za razvoj programa Povej naprej!, ki je v pilotni fazi deloval od 1. novembra 2007 do 31. oktobra 2008, je namreč nastala ravno zaradi vse pogostejšega zaznavanja sovražnega govora, nadlegovanja in ustrahovanja ter drugih oblik nasilja nad istospolno usmerjenimi.

Primeri homofobičnih dejanj, za katere smo izvedeli s pomočjo vprašalnika, predvsem pa preko osebnih pričevanj, predstavljajo pomemben vpogled v diskriminacijo in nasilje, kot ga doživljajo istospolno usmerjeni v Sloveniji. Zavedamo se, da je bilo v tem obdobju še mnogo podobnih primerov, ki nam jih ni uspelo odkriti in ustrezno zabeležiti. Posamezniki, ki se soočajo z diskriminacijo in homofobičnim nasiljem, o tem pogosto ne govorijo, prav tako pa takšne primere le redko prijavijo ustreznim institucijam, organizacijam ali društvom. Kot je razvidno iz pričujočega poročila takšnemu

¹ V poročilu homofobično dejanje označuje vsa nasilna dejanja, kršitve pravic in diskriminacijo s katerimi se soočajo lezbijke, geji, biseksualci in transeksualci na osnovi spolne usmerjenosti ali spolnega izraza v Sloveniji.

odzivu botruje več različnih razlogov, najbolj pogosto pa se istospolno usmerjenim prijavi homofobičnih dejanj ne zdi smiselna. Na število prijav verjetno pomembno vpliva tudi dejstvo, da prijava, pa naj bo to na policijo ali na katerokoli drugo institucijo, od žrtve homofobičnega dejanja v večini primerov zahteva, da le-ta razkrije svojo spolno usmerjenost, kar je pomembno za pravilno umestitev in kategorizacijo dejanja, kot tudi za ugotavljanje motiva storilcev.

Neprijavljanje homofobičnih dejanj pa ključno vpliva na nevidnost nasilja in diskriminacije istospolno usmerjenih, tako v očeh organov pregona in drugih javnih delavcev, kot tudi oblikovalcev politik in zakonov, tovrstno nasilje pa ostaja nevidno tudi v očeh družbe. Pomanjkljivi podatki ne omogočajo celostne predstavitve te problematike, skromnost podatkov o pogostosti in lokacijski umestitvi teh dejanj pa potencialno onemogoča tudi ustrezno posredovanje in možnost preprečitve teh dejanj. Nenazadnje pomanjkanje podatkov o homofobičnem nasilju in diskriminaciji predstavlja tudi pomembno oviro pri preganjanju storilcev ter izvajanju bolj učinkovitih ukrepov in politik vključevanja.

Vse to pa vpliva na zavedanje in mnenje družbe o pojavnosti, pogostosti in posledicah nasilja ter tako ustvarja okolje, ki tovrstno nasilje ne le sprejema, temveč tudi dovoljuje. Neurejen zakonski položaj istospolno usmerjenih parov, relativno pozni odzivi pristojnih na vsakoletne napade na udeležence Parade ponosa... Vse naštetu kaže na družbeno zanikanje nasilja nad istospolno usmerjenimi na vseh družbenih ravneh ter popolno ignoriranje problema tako na političnem nivoju, kot tudi v drugih formalnih sistemih.

Pričujoče ugotovitve in analiza podatkov jasno kažejo, da je potrebno tovrstne kršitve jemati resno, poleg obsojanja le-teh pa je potrebno vzpostaviti tudi dolgoročno strategijo in konkretne načrte za zmanjševanje homofobičnega nasilja v okviru vseh družbenih in političnih institucij ter na vseh družbenih ravneh.

V Društvu informacijski center Legebitra verjamemo, da smo z izvajanjem programa, ki ga nameravamo še okrečiti in izvajati tudi v letih 2009 in 2010, in posredovanjem informacij prispevali k razvoju bolj sistematiziranega pristopa k prepoznavanju, beleženju in ukrepanju v primerih diskriminacije, nasilja in neenake obravnave istospolno usmerjenih v Sloveniji.

Vsem, ki ste nam preko vprašalnika, fokusnih skupin in/ali osebnih pričevanj zaupali svoje izkušnje, se iskreno zahvaljujemo za zaupanje.

Jasna Magić

Povej naprej!

Osnovni cilji programa so:

- Seznaniti istospolno usmerjene z obstoječimi mehanizmi podpore in zaščite pravic tako na evropskem kot tudi na nacionalnem nivoju;
- Spremljati in beležiti diskriminacijo in homofobično nasilje ter žrtvam teh dejanj nuditi takojšnjo podporo;
- Spodbuditi istospolno usmerjene k prijavi konkretnih primerov diskriminacije in homofobnega nasilja ustreznim institucijam;
- Spremljati in beležiti primere diskriminacije in nasilja nad istospolno usmerjenimi ter podatke posredovati relevantnim akterjem tako na nacionalnem kot na evropskem nivoju;
- Opozoriti in ozavestiti širšo javnost in oblikovalce politik o značilnostih in posledicah homofobičnih dejanj in nasilja.

Podatke o diskriminaciji in homofobičnim nasilju smo zbirali preko:

- Anketnega vprašalnika "POVEJ NAPREJ! – O diskriminaciji in nasilju na podlagi spolne usmerjenosti ali spolnega izraza",
- spremljanja in beleženja konkretnih primerov homofobnega nasilja in diskriminacije,
- polstrukturiranih intervjujev - osebna pričevanja in
- fokusnih skupin.

Za izvedbo programa je bila pomembna tudi podpora in/ali posredovanje podatkov naslednjih društev in organizacij: Mirovni inštitut, Društvo za integracijo homoseksualnosti DIH, Pravno-informacijski center PIC in ŠOU v Ljubljani ter internetni forumi (Mavrični forum in Queer forum). Sodelovali smo tudi s policijsko postajo Ljubljana-Center.

Struktura poročila:

Poročilo je sestavljeno iz treh večjih sklopov:

- Prvi del vsebuje statistično analizo podatkov, pridobljenih preko spletnih vprašalnikov in fokusnih skupin (Raziskovalno poročilo: Izkušnje in percepcije homofobnega nasilja in diskriminacije).
- Drugi del predstavi konkretne primere diskriminacije in nasilja nad istospolno usmerjenimi, ki so se zgodili/dogajali v času izvajanja programa (Spremljanje in beleženje primerov: Osebna pričevanja), ter analizo le-teh.
- Tretji del obravnava problematiko pravne (ne)enakosti, ki izvira iz Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS).

V zaključku poročilo vsebuje priporočila k spremembam, ki izvirajo iz glavnih ugotovitev programa.

Izkušnje in percepcije homofobičnega nasilja in diskriminacije

[Raziskovalno poročilo]

»Zadnje raziskave javnega mnenja v Sloveniji kažejo, da približno 40% vprašanih ne bi želelo imeti homoseksualca za soseda. To pomeni, da v bloku, kjer živim, 40% ljudi, ki tudi tam živijo, ne želi živeti zraven mene.« (Goran, 27)

1. Uvod

Osnovni cilj raziskovalno-aktivističnega projekta »Povej naprej!«, ki ga je izvedla nevladna organizacija Legebitra in je potekal od novembra 2007 do novembra 2008, je bil pridobiti čim bolj podrobne informacije o kršitvah pravic, nasilju in diskriminaciji, s katerimi so se soočale LGBT osebe v Sloveniji v zadnjih petih letih. Toliko časa je namreč minilo od zadnje raziskave na to temo v Sloveniji.² Raziskava *O vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji* (Švab in Kuhar, 2005), v kateri je sodelovalo 443 gejev in lezbijk, je pokazala, da je 53% anketiranih že bilo žrtev nasilja zaradi svoje spolne usmerjenosti. Najpogosteje so bili žrtve psihološkega nasilja (91%), sledita pa fizično nasilje (24%) in spolno nasilje (6%). Najbolj nevaren prostor za istospolno usmerjene je javni prostor, saj se je večina nasilnih dogodkov zgodila prav tam. V večini primerov (63% pri moških in 57% pri ženskah) so bili storilci neznanci. Do podobnih ugotovitev je prišla tudi raziskava *O diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti* (Greif in Velikonja, 2001), v kateri je sodelovalo 172 lezbijk in gejev. Pokazala je tudi, da skoraj 86% žrtev nasilja na osnovi spolne usmerjenosti tega nikoli ni prijavilo policiji.

Raziskovalni del projekta »Povej naprej!« je bil sestavljen iz treh delov: (1) polstrukturirani intervjuji (osebna pričevanja) z žrtvami homofobičnega nasilja ali diskriminacije v obdobju od 2007 do 2008, (2) anketni vprašalnik, namenjen LGBT populaciji, (3) fokusne skupine z LGBT osebami. V tem delu raziskovalnega poročila predstavljamo rezultate anketnega vprašalnika in fokusnih skupin.

² Raziskava o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk – rezultati so objavljeni v knjigi *Neznosno udobje zasebnosti* (Švab in Kuhar, 2005) – je bila izvedena med letoma 2003 in 2004. Čeprav se raziskava ni dotikala izključno vprašanja homofobičnega nasilja, je bila ta tema v raziskavo vključena. Pred tem je bila leta 2001 v Sloveniji opravljena prva in do pričujoče raziskave edina fokusirana anketna raziskava o diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti v Sloveniji (Greif in Velikonja, 2001).

Anketa, ki je vsebovala 19 vprašanj, je bila objavljena na internetnem portalu SurveyMonkey (pozivi k sodelovanju v raziskavi so bili posredovani preko LGBT poštnih seznamov, internetnih strani in forumov ter s pomočjo LGBT revije *Narobe*), v tiskani obliki pa je bil vprašalnik objavljen v reviji *Narobe* in dosegljiv na sedežu nevladne organizacije Legebitra. Anketiranje je potekalo v času od 30. junija 2008 do 25. septembra 2008. V tem času je spletno različico vprašalnika izpolnilo 140 respondentk in respondentov, tiskano verzijo pa 9 respondentk in respondentov.³ Vprašalnik, ki je bil objavljen v reviji *Narobe* – bralke in bralci so bili pozvani k izpolnitvi tiskane ali spletne verzije vprašalnika –, je hkrati vseboval pregled rezultatov dosedanjih slovenskih raziskav na področju homofobičnega nasilja, delovnega okolja, azila, partnerstva, družinskega življenja, zdravstvene oskrbe in podobno, poleg tega pa tudi pregled osnovnih človekovih pravic, povzetih po *Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*, in relevantne dele slovenske zakonodaje, ki prepoveduje diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti. S tem smo poleg zbiranja podatkov hkrati želeli tudi informirati in izobraževati.

Z anketo smo poskušali izvedeti, ali so LGBT osebe v Sloveniji seznanjene z nacionalnimi in evropskimi mehanizmi ter sistemi za zaščito človekovih pravic, ali se v primeru kršitev obrnejo na omenjene podporne sisteme in predvsem kakšne izkušnje z nasiljem imajo LGBT osebe v Sloveniji zaradi svoje spolne usmerjenosti. S tem smo želeli ugotoviti tudi geografijo homofobičnih prostorov – npr. katera mesta so najbolj nevarna za LGBT osebe –, in kakšne izkušnje imajo LGBT osebe s prijavi konkretnih kršitev ustreznim organom.

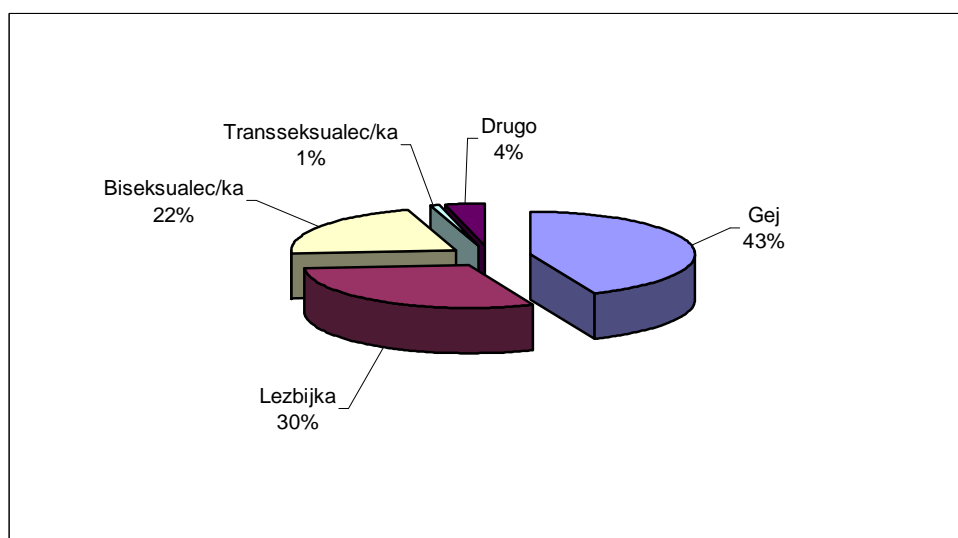
Ob zaključku anketiranja smo izvedli še dve fokusni skupini – gejevsko in lezbično –, v kateri je sodelovalo 10 oseb – pet v vsaki (5 moških in 5 žensk). Fokusni skupini smo izvedli v oktobru 2008, z njihovo pomočjo pa smo poskušali dobiti vpogled v to, kako istospolno usmerjeni posamezniki in posameznice razumejo in obravnavajo homofobično nasilje in diskriminacijo, kje in kako pogosto so izpostavljeni nasilju, kršitvam in diskriminaciji, in kako se odzivajo na nasilje in kršitve pravic. K sodelovanju v fokusnih skupinah smo zato povabili vse zainteresirane, ne glede na to, ali so imeli osebne izkušnje z diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti ali ne.

Med udeleženci v fokusnih skupinah – k sodelovanju smo vabili preko LGBT poštnih seznamov in preko osebnih poznanstev – je bilo 80% tistih, ki so v preteklosti ali pa še vedno aktivno sodelujejo v nevladnih LGBT društvih in organizacijah. Glavnina sodelujočih v fokusnih skupinah je pred tem sodelovala tudi v anketnem delu raziskave, trije med njimi pa so sodelovali tudi v individualnih polstrukturiranih intervjujih programa »Povej naprej!«.

³ Vzorec respondentk in respondentov ni reprezentativen, saj reprezentativnost v raziskovanju skritih socialnih manjšin, kjer osnovni demografski podatki niso poznani, ni možno. Hkrati bi tovrstno raziskovanje predvidevalo fiksne identitete pozicije, kar je v primeru LGBT oseb in v kontekstu fluidnih identitet zelo problematična predpostavka.

2. Demografija

Spletno in tiskano različico vprašalnika »Povej naprej!« je izpolnilo 149 respondentk in respondentov. Med njimi je skoraj 52% moških, žensk je 47%, odstotek anketiranih pa se ni izrekel ne za moški, ne za ženski spol.⁴ Med respondenti je, glede na samoopredelitev, skoraj 43% gejev, 30% lezbijk in skoraj 22% biseksualcev. V vzorec smo zajeli tudi osebo, ki se je opredelila kot transseksualna oseba, 6 respondentov pa med naštetimi možnostmi⁵ ni izbralo nobene.

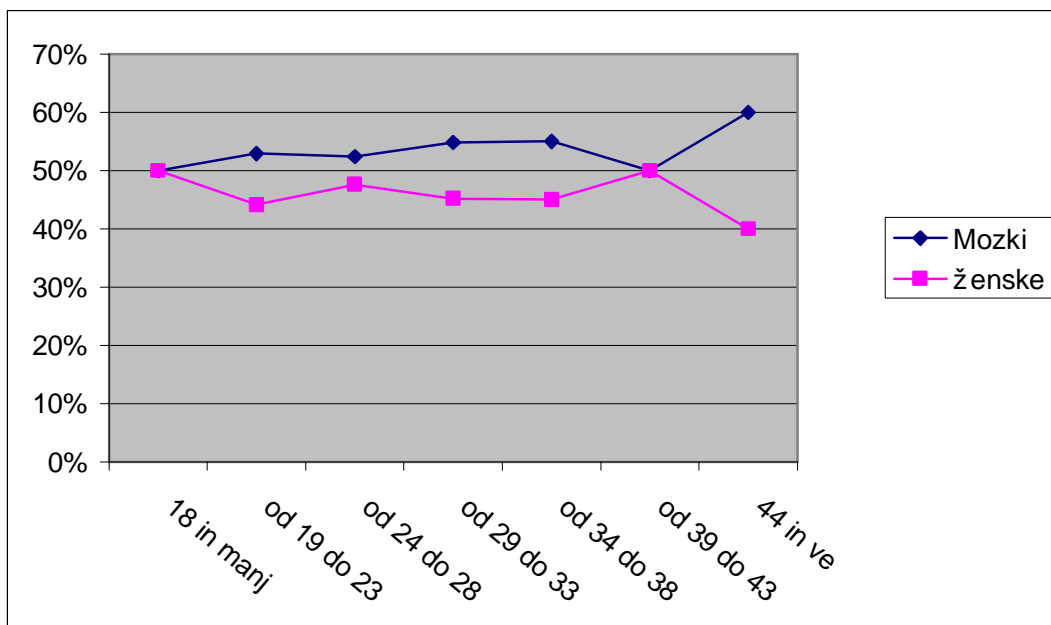

Slika 1 – Samoopredelitev respondentk in respondentov

Najmlajši sodelujoči v raziskavi je imel v času izpolnjevanja ankete 14 let, najstarejši respondent je bil star 50 let. Po posameznih starostnih razredih ni večjega odstopanja glede na spol respondentov – skoraj v vseh starostnih razredih je, kot kaže spodnja slika, sicer zastopanih nekaj več moških kot žensk, vendar se odstopanja glede na spol, razen v zadnjem razredu, vrtijo okrog petih odstotkov. Skoraj 85% respondentov, zajetih v vzorec, je starih med 20 in 30 let. Rezultati te ankete zato reflektirajo predvsem izkušnje te starostne skupine.

⁴ Gre za dva respondenta. Prvi se je opredelil kot transseksualec, drugi pa je svojo identiteto označil kot spolno fluidno.

⁵ Poleg omenjenih opredelitev gej, lezbijka, biseksualec in transseksualec, so respondenti lahko izbirali tudi opredelitev queer, vendar te opredelitve ni izbral noben respondent oziroma respondentka.

Slika 2 – Razdelitev vzorca po spolu glede na starostne razrede

Če smo lahko zadovoljni s spolno porazdelitvijo vzorca, je geografska razpršenost vzorca slabša: glavnino respondentov, več kot 63%, predstavljajo tisti, ki živijo v območju ljubljanske poštne številke.⁶ A ker smo respondente spraševali le po trenutnem, ne pa tudi po stalnem bivališču, in ob upoštevanju starostne strukture vzorca, visok delež respondentov iz ljubljanskega območja lahko pripišemo dejstvu, da so v anketi sodelovali predvsem študentke in študenti, ki začasno bivajo v Ljubljani (glej tabelo 1).

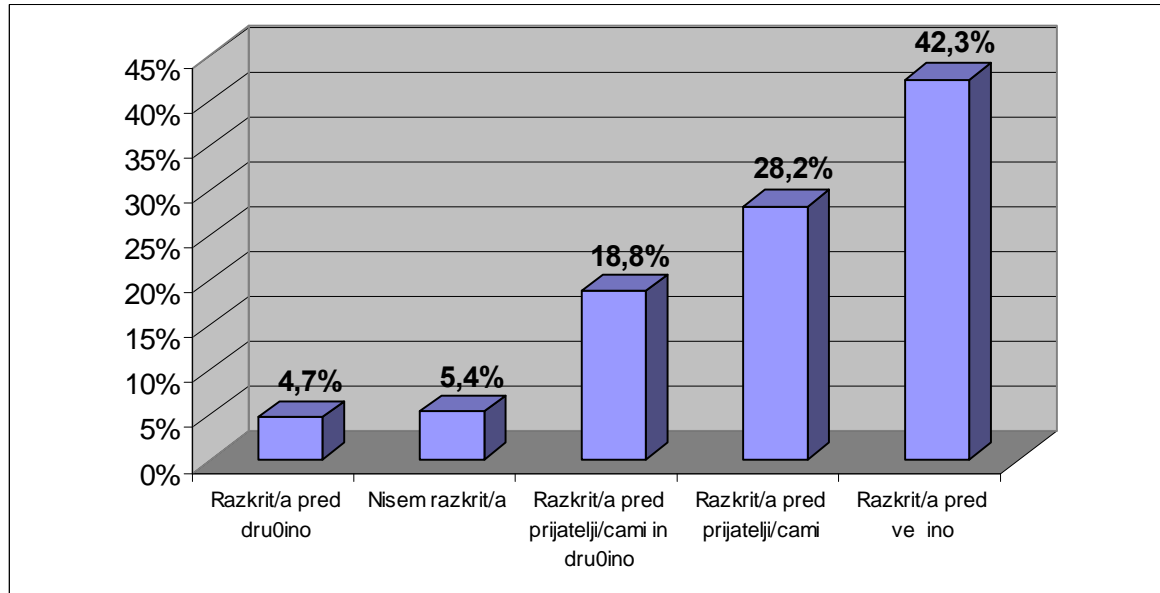
Poštno območje	Ljubljana	Maribor	Celje	Kranj	Nova Gorica	Koper	Novo mesto
Delež (v%)	63,1	6,0	5,4	10,1	4,0	6,0	2,7

Tabela 1 – Geografska razpršenost vzorca

Poleg osnovnih demografskih podatkov smo respondente in respondentke vprašali, do kakšne stopnje so razkriti oziroma *outirani* pred ljudmi, ki jih obkrožajo. Proporcionalno največji delež vprašanih je poročal, da so razkriti pred večino ljudi, sledijo jim tisti, ki so razkriti samo pred dobrimi prijatelji in

⁶ Zaradi ohranjanja visoke stopnje anonimnosti smo respondente prosili, naj nam zaupajo le prvo cifro poštne številke naslova, na katerem trenutno bivajo.

prijateljicami. V vzorec smo zajeli nekaj več kot 5% tistih, ki niso razkriti pred nikomer (glej sliko 3).

Slika 3 – Stopnje razkritosti

V drugem delu raziskave smo izvedli dve fokusni skupini – v prvi je sodelovalo pet moških, v drugi pa pet žensk. Glavnina sodelujočih je izhajala iz urbanih središč – Ljubljane ali Maribora (90%) – preostali pa iz manjših krajev v Sloveniji. Med sodelujočimi je bilo 40% študentov in študentk dodiplomskih in podiplomskih študijev in 60% zaposlenih. Povprečna starost udeležencev na fokusnih skupinah je bila 27,8 let. 20% udeležencev in udeleženk je bilo starejših od 30 let, 80% pa mlajših od 30 let. V fokusni skupini smo torej zajeli enako starostno skupino, ki predstavlja večino respondent in respondentov v anketnem delu raziskave.

3. Človekove pravice in diskriminacija

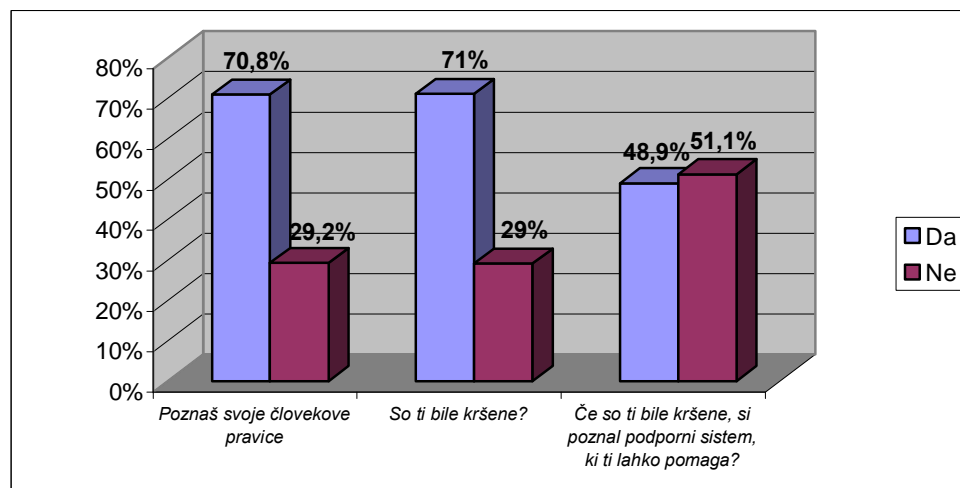
Anketni del raziskave »Povej naprej!« je bil razdeljen v dva vsebinska sklopa. V prvem nas je zanimala stopnja informiranosti LGBT populacije o njihovih pravicah, poznavanju institucij, ki se s tem ukvarjajo, senzibiliziranosti populacije za vprašanje homofobičnega nasilja, nenazadnje pa tudi, v kolikšni meri so LGBT osebe seznanjene s postopki prijave homofobičnega nasilja ali diskriminacije.

Drugi, vsebinski del, se je nanašal na same izkušnje nasilja in diskriminacije. Zanimalo nas je, kakšne oblike nasilja se pojavljajo in kako pogosto, kakšne izkušnje imajo žrtve nasilja s podpornim sistemom, policijo in drugimi akterji, ki jim lahko v primeru nasilja pomagajo.

3.1. Poznavanje

Skoraj 71% vprašanih je zatrnilo, da so seznanjeni s svojimi človekovimi pravicami, kot jih opredeljuje *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. Pri tem ni statistično značilnih razlik glede na spol ali starostno skupino. Hkrati je nekaj več kot 68% vprašanih zatrnilo, da so seznanjeni tudi z obstoječo slovensko zakonodajo, ki prepoveduje diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti. Pri tem obstaja statistično značilna povezanost med obema odgovoroma: tisti, ki so seznanjeni s svojimi človekovimi pravicami, hkrati praviloma poznajo tudi domačo protidiskriminacijsko zakonodajo in obratno.

71% tistih, ki so seznanjeni s svojimi človekovimi pravicami, je poročalo, da so jim bile te pravice tudi že kršene. Skoraj polovica (48,9%) respondentov, ki poznajo svoje človekove pravice in so jim bile le-te tudi kršene, je bilo hkrati seznanjeno z obstoječim podpornim sistemom in so vedeli, kdo jim lahko v dani situaciji pomaga (glej sliko 4).

Slika 4 – Razmerje med poznavanjem človekovih pravic, kršitvami le-teh in poznavanjem podpornega sistema

Če je splošno poznavanje človekovih pravic na relativno visoki ravni – pri tem je potrebno upoštevati, da smo respondentke in respondente prosili zgolj za samooceno, dejanskega poznavanja pa nismo preverjali –, je poznavanje

podpornega sistema med tistimi, ki so jim bile človekove pravice že kršene, slabše. Medtem ko obstaja povezava med poznavanjem človekovih pravic in kršitvami le-teh – glavnina tistih, ki poznajo človekove pravice, je hkrati tudi že doživela kršitve teh pravic – pa med tistimi, ki jim človekove pravice še niso bile kršene, in tistimi, ki so jim bile, ni bistveni razlik v poznavanju institucij, kjer je možna uradna prijava kršitve ali diskriminacije. Med vsemi naštetimi institucijami (glej tabelo 2) beležijo najvišjo stopnjo prepoznavnosti policija, urad varuha človekovih pravic in nevladne organizacije kot institucije, kamor je moč prijaviti kršitev človekovih pravic ali diskriminacijo. Najnižjo stopnjo poznavanja imata zdravstvena zbornica in zdravstveni inšpektorat.

	Seznanjem z možnostjo uradne prijave kršitve / diskriminacije (v%)
Policija	92,4
Urad varuha človekovih pravic	89,1
Nevladne organizacije	62,2
Inšpektorat za delo	54,6
Urad za enake možnosti	42,9
Zagovornica načela enakih možnosti	39,5
Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti	35,3
Zdravstveni inšpektorat	18,5
Zdravstvena zbornica	12,6

Tabela 2 – Seznanjenost z možnostjo uradne prijave

Med LGBT populacijo, vključeno v raziskavo, je torej poznavanje najbolj splošnih družbenih institucij – kot sta policija ali urad varuha človekovih pravic – zelo dobro, bistveno slabše pa je poznavanje specifičnih institucij, kamor je moč prijaviti specifične kršitve človekovih pravic. Med njimi še posebej izstopa vprašanje zdravstvenih storitev. Nekatere raziskave (npr. Greif in Velikonja, 2001) kažejo na pojave diskriminacije v zdravstveni oskrbi LGBT oseb, hkrati pa je poznavanje možnosti prijave tovrstnih kršitev pri institucijah, ki se specializirano ukvarjajo s tem – na primer zdravstveni inšpektorat – zelo slabo. Med tistimi, ki so v raziskavi poročali, da so jim bile na podlagi spolne usmerjenosti zavrnjene zdravstvene storitve (gre za šest respondentov oz. respondentk), je eden vedel za možnost prijave pri zdravstvenem inšpektoratu in dva za možnost prijave pri zdravstveni zbornici. Situacija je podobna tudi v primeru diskriminacija na delovnem mestu. V vzorcu je 7 vprašanih zatrnilo, da so bili zaradi svoje spolne

usmerjenosti na delovnem mestu diskriminirani ali so delo celo izgubili, vendar je le eden med njimi vedel za možnost prijave kršitve na inšpektorat za delo. Čeprav je vzorec, ki ga analiziramo, majhen in nereprezentativen, in zato ne dopušča posploševanj, pridobljeni podatki vendarle nakazujejo potrebo po večji senzibilizaciji inšpektoratov proti diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti (tudi v smislu oglaševanja, kakršne so bile na primer akcije za senzibilizacijo glede spolnega nadlegovanja na delovnem mestu), hkrati pa na večje osveščanje LGBT populacije glede možnosti in nujnosti prijav kršitev.

Slednje so potrdili tudi udeleženke in udeleženci fokusnih skupin, ki so opozorili na to, da posameznik z izkušnjo nasilja ali diskriminacije o tem sicer spregovori v svojem ožjem krogu, uradno prijavo na ustrezne institucije pa še vedno preprečuje strah, povezan z razkritjem spolne usmerjenosti in potencialnim nekorektnim odnosom pristojnih organov.

»Kljub temu, da se vse bolj zavedamo nasilja nad nami in ga tako tudi opredeljujemo, je še vedno prisoten strah. Sama poznam veliko posameznikov, ki imajo izkušnjo nasilja, a kljub vsemu nočejo o tem spregovoriti oziroma zadeve prijaviti.« (Sara, 23)⁷

»Če bi bila napadena, verjetno ne bi prijavila dogodka na policijo, saj bi bila potencialno izpostavljena posmehu in zbadljivkam.« (Mary, 28)

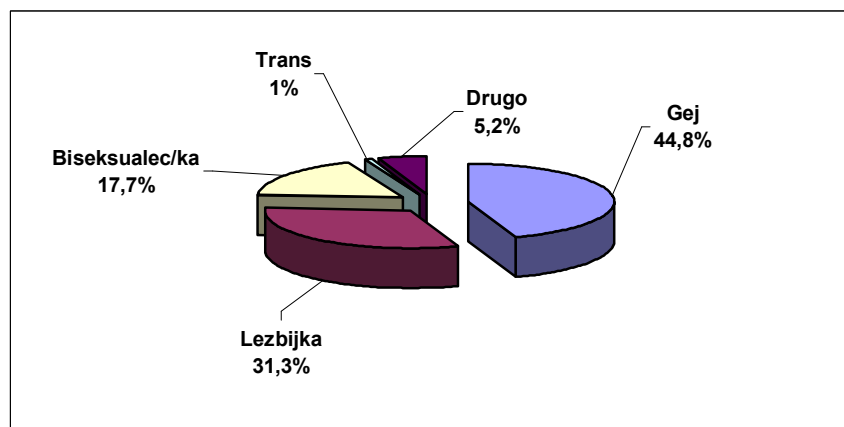
Nekateri udeleženci fokusnih skupin so menili, da strah pred prijavo ni povezan zgolj s pričakovanjem negativnega odziva s strani institucij, pač pa je s prijavo povezana tudi dodatna pozornost izkušnji homofobičnega nasilja ali diskriminacije, ki si jo posameznik s takšno izkušnjo ne želi.

»Ljudem zmanjka poguma, ko je potrebno odreagirati na nasilje. Tudi sama si ne bi želela dodatne pozornosti, če bi bila žrtev nasilja.« (Marija, 30)

3. 2. Izkušnje

V raziskavi smo diskriminacijo definirali kot »neenako obravnavanje posameznice oziroma posameznika v primerjavi z nekom drugim« zaradi vrste osebnih okoliščin, med njimi tudi spolne usmerjenosti. 67,6% vprašanih je poročalo, da so bili glede na definicijo diskriminacije že diskriminirani zaradi svoje spolne usmerjenosti. Rezultati, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, se zato nanašajo zgolj na izkušnje te skupine. Med njimi je 52,1% moških, 45,8% žensk, 2,1% (dva respondenta) pa sta se definirala kot transspolni osebi (glej sliko 5).

⁷ Izjave udeleženk in udeležencev fokusnih skupin smo iz pogovornega jezika prevedli v knjižno slovenščino, pri tem pa smo pazili, da se različni pomeni in odtenki izjav niso spremenili. Imena ob izjavah so izmišljena – vse sodelujoče v fokusnih skupinah smo namreč prosili, da si izberejo izmišljeno ime, s katerim jih predstavljamo v tem poročilu. Številka ob imenu predstavlja starost sodelujočega oziroma sodelujoče v fokusnih skupinah.

Slika 5 – Spolne opredelitve tistih, ki so izkusili diskriminacijo

V tem vzorcu, v katerem je 96 respondentk in respondentov, je proporcionalno večina poročala, da je razkrita pred večino (44,8%), preostali so razkriti pred prijatelji in/ali družino, v vzorcu pa je tudi 4,2% tistih, ki niso razkriti, pa so bili kljub temu zaradi svoje spolne usmerjenosti žrtve diskriminacije.

3.2. 1. Oblike homofobičnega nasilja in diskriminacije

Respondenti, ki so bili zaradi svoje spolne usmerjenosti že diskriminirani, so najpogosteje omenjali zmerjanje, ignoriranje oziroma namerno izključitev iz družbe ter grožnje s fizičnim nasiljem kot oblike diskriminacije, ki so jim bili izpostavljeni. Primerjava med spoloma pokaže, da so naštetim oblikam diskriminacije pogosteje izpostavljeni moški, čeprav to ne pomeni, da ženske zaradi svoje spolne usmerjenosti ne doživljajo nasilja: med ženskami v vzorcu jih je tako več kot 74% že doživelo zmerjanje, 32% jih je bilo namerno izključenih iz družbe in tako dalje. V tabeli 3 so prikazani rezultati glede na posamezni spol (delež prikazuje odstotek tistih, ki so znotraj iste skupine glede na spol doživeli določeno obliko nasilja) in glede na posamezno obliko nasilja.

Oblika nasilja/diskriminacije	Moški		Ženske		Trans/Fluidna identiteta		Skupaj
	% glede na obliko	% glede na spol	% glede na obliko	% glede na spol	% glede na obliko	% glede na spol	
Zmerjanje	43,6	83,7	34	74,4	2,1	100	79,8
Namerno izključen/a iz družbe ali ignoriran/a	20,2	38,8	14,9	32,6			35,1
Grožnja s fizičnim nasiljem	20,2	38,8	10,6	23,3	1,1	50	31,9
Preganjan/a ali zasledovan/a	7,4	14,3	8,5	18,6			16
Spolno nadlegovan/a	6,4	12,2	6,4	14			12,8
Poškodovana ali uničena osebna lastnina	7,4	14,3	4,3	9,3			11,7
Porivan/a, udarjena/a, obrčan/a ali pretepen/a	9,6	18,4	2,1	4,7			11,7
Druge oblike	4,3	8,2	7,4	16,3			11,7
Obmetavan/a s predmeti	6,4	12,2	2,1	4,7	1,1	50	9,6
Opljuvan/a	5,3	10,2	3,2	7,0			8,5
Spolno zlorabljen/a	4,3	8,2	3,2	7			7,4
Zavrnitev zdravstvenih storitev	5,3	10,2			1,1	50	6,4
Zavrnitev na delovnem mestu/odpustitev	5,3	10,2	1,1	2,3			6,4
Nadlegovan/a s strani policije (brez uporabe fizične sile)	4,3	8,2	1,1	2,3			5,3
Zavrnitev stanovanja	4,3	8,2	1,1	2,3			5,3
Zavrnitev druge javne storitve	4,3	8,2					4,3
Napađen/a ali poškodovan/a z orožjem	2,1	4,1					2,1
Zadržan/a s strani policije brez razloga	2,1	4,1					2,1
Pretepen ali napaden s strani policije							
SKUPAJ	52,1	100	45,7	100	2,1	100	100

Tabela 3 – Pojavne oblike nasilja glede na tip nasilja in glede na spol (v %)

Med naštetimi oblikami nasilja nihče od respondentk in respondentov ni izkusil fizičnega nasilja s strani policije. Medtem ko so moški v vzorcu izkusili vse preostale naštete oblike nasilja, ženske niso poročale o zavrnitvah zdravstvenih ali drugih javnih storitev, niso bile napadene z orožjem ali zadržane s strani policije brez razloga.

Kakšna je pojavnost homofobičnega nasilja ni znano, saj policija ne vodi posebne statistike o homofobičnem nasilju. Hkrati je moč sklepati, da večina tovrstnih napadov nikoli ni uradno prijavljenih. Udeleženci fokusnih skupin so

kljub temu menili, da se homofobično nasilje v zadnjih letih stopnjuje, deloma kot odziv na večjo vidnost gejevske in lezbične skupnosti, deloma pa kot posledica globalnih procesov premikanja v smer manjše strpnosti do manjšin. Azrael (38) je, na primer, omenil, da nedeljski gejevski disko K4 redno obiskuje že 15 let. Tam se je vedno počutil varnega, letos pa je prvič doživel, da so ga trije mlajši moški pred vhodom ustrahovali.

»Nasilje je proti-reakcija družbe na istospolno usmerjene posameznike. Prej je bilo življenje istospolno usmerjenih zreducirano na zasebno sfero. Nasilje v zadnjem času pomeni porivanje istospolno usmerjenih nazaj v zasebnost.« (Goran, 27)

»To nasilje je tudi rezultat širšega družbenega dogajanja po celem svetu, ki kaže na nestrpnost družbe, splošno nezadovoljstvo družbe, zdi se mi, da je odraz vsega skupaj.« (Matic, 23)

Med dodatno naštetimi oblikami homofobičnega nasilja v anketi (odprti odgovori) so respondentke in respondenti omenjali predvsem verbalno nasilje, npr. obrekovanje, nesramna vprašanja, posmeh, besedna zbadanja, namigovanja, verbalno nasilje državnih uradnikov in politikov in podobno. Tudi udeleženke in udeleženci fokusnih skupin so izpostavili verbalno nasilje kot ključno obliko homofobičnega nasilja, ki pa ni prepoznana in se o njej malo govori.

»Ko so me napadli na ulici, se je moje mnenje o nasilju popolnoma spremenilo, saj sem dojela, da so tudi zmerljivke nasilje in da nasilje ni samo fizično. Takrat sem dojela, da besede lahko ravno tako bolijo kot udarci.« (Sara 23)

»Psihično nasilje se mi zdi za posameznika bolj uničujoče kot fizično, pogosto je že samo diskriminatoren pogled dovolj, saj pove vse.« (Franci, 23)

Udeleženke in udeleženci fokusnih skupin so menili, da na verbalno ali nefizično obliko nasilja ne odreagirajo ne družba, ne istospolno usmerjeni posamezniki. Zdi se, kot da nasilje, ki ni fizično, sprejmejo kot sestavni del vsakdanjega življenja. Vendar pa, kot meni ena izmed udeleženk fokusnih skupin, tudi fizično nasilje lahko postane nevidno na enak način.

»Psihično nasilje nad nami je čisto sprejemljivo, ker vsak lahko pove svoje mnenje, recimo to, da se njemu istospolno usmerjen človek zdi nenormalen ali bolan. In tudi mi to sprejemamo, kot to, da ima nekdo pač svoje mnenje. Vendar to ni prav. Najbolj me skrbi, ker ne odreagiramo tako, kot bi morali.« (Peter, 35)

»Mislim, da smo že postali skoraj imuni na nasilje nad nami. Nemalokrat se zgodi, da rečemo: 'Oh, dva sta bila pretepena po Paradi ponosa, saj to ni nič novega.'« (Sara, 23)

»Živimo v apatični družbi, kjer neke pretirane reakcije na nasilje ali kršitve ne moreš pričakovati, razen mogoče od tistega posameznika, ki ga to zadeva.« (Matic, 23)

Anketiranci so opozorili tudi na neenakosti pred zakonom (na primer v primeru porok, bolniškega dopusta, zdravstvenega zavarovanja po partnerju, najema skupnih kreditov, ipd.), tisti, ki so se opredelili za trans oziroma fluidno identiteto, pa so omenjali težave z neupoštevanjem njihove identitete, žalitve psihiatrinje, ki je zaradi takšne opredelitve govorila o motnjah spolne identitete in podobno. Zelo zgovoren je odgovor ene od respondentk, ki je zapisala, da je »vse oblike nasilja [...] doživela izključno v lastni družini.« Raziskave (npr. Švab in Kuhar, 2005) namreč kažejo na značilne razlike med gejevsko in lezbično populacijo: prva je bolj izpostavljena v javnem prostoru, druga pa doživlja več nasilja v zasebnosti – in to nasilje je zato tudi manj vidno in prepoznano.

»V preteklosti se nisem zavedala, da je nasilje tudi to, če se v družini s teboj ne pogovarjajo, ker si lezbijka. Ko pa pomislim nazaj, mi postane jasno, da se veliko staršev ne pogovarja s svojimi otroki, ko se jim ti razkrijejo ali pa so do njih celo nasilni.« (Sara, 23)

Respondentke in respondenti so pri odprtem vprašanju o okoliščinah homofobičnega nasilja ali diskriminacije, ki so jo izkusili, omenjali različne situacije. V grobem jih lahko razdelimo na pojavnost nasilja (1) na javnem mestu, (2) v šoli, (3) v sosedskem odnosu, (4) na delovnem mestu, (5) v družini, (6) v prijateljskih odnosih, (7) s strani ponudnikov storitev in (8) v istospolnih partnerskih odnosih.

Javni prostor

V večini odgovorov so respondenti omenjali incidente, ki so se jim zgodili na javnem prostoru – od zmerjanja, provociranja in vzklikanja do uporabe žaljivih vzdevkov. Poročali so, na primer, o »pijanih ljudeh«, ki so se obregnili v vidne ali domnevne znake homoseksualnosti (npr. držanje za roke). Nekaterim so ljudje na cesti rekli, da se »neprimerno vedejo«, ker se z osebo istega spola držijo za roke. Ob takšnih situacijah so bili posamezniki tudi ozmerjani (npr. »Marš pedri!«) ali žaljeni in označeni kot odpadniki (npr. »Glej, pedra gresta!«). Ena od respondentk je na primer zapisala: »Medtem ko sva se z dekletom sprehajali po Ljubljani, naju je manjša skupina fantov zmerjala z lezbami in naju pošiljala na »različne destinacije« s predlogi, kaj naj tam počneva.« V podobnih situacijah so bili posamezniki tudi pretepeni ali pa so jim neznanci grozili s fizičnim nasiljem. Eden od respondentov je poročal, da so vanj in v njegovega fanta, ko sta se sprehajala po ulici, metali kamenje, v eno od respondentk, ki je bila prepoznana kot udeleženka Parade ponosa, pa hrano, in se ob tem smejali. Druga respondentka je omenjala, da poulični glasbenik ni želel več igrati, ko je ugotovil, da ga na ulici posluša lezbijka, še ena od respondentk pa je zapisala, da so ji neznani moški vsiljevali »ponudbo svojih spolnih uslug«. Homoseksualnost torej postane

problem, kot so omenjali tudi udeleženske in udeleženci fokusnih skupin, ko zmoti heteronormativno geografijo javnega prostora.

V množici heteroseksualnih podob – na primer na ulici – izstopajo redke homoseksualne podobe, ki so razumljene kot motnje in jih je zato potrebno odstraniti.

»Spolna usmerjenost postane problematična s stališča nasilja in diskriminacije, ko vstopiš v nek javni prostor, ko se začneš javno deklarirati kot gej. Mnogo ljudi se ob tem počuti napadene in razumejo tvoje razkritje kot izzivanje.« (Goran, 27)

Šola

Do podobnih verbalnih in fizičnih napadov prihaja tudi v šolah. Respondenti so tako omenjali zmerjanje in šikaniranje, ki so ga doživljali med šolskimi odmori in še posebej med urami telovadbe (nekaterih na primer niso hoteli izbrati za igro). »Ko sem bil v osnovni šoli, so me zmerjali, odriivali, bil sem nesprejet v družbi,« je zapisal eden od respondentov in dodal: »Kasneje se utrdiš in ne dopustiš nikomur, da ti škodi. Dandanes to ne vpliva več name, ker sem dovolj samozavesten.«

Šola, v kateri istospolno usmerjeni mladi še vedno doživljajo pritiske, zmerjanje, izključevanje in fizično nasilje, je pomemben dejavnik v odraščanju slehernega posameznika ali posameznice. Vsakršno izključevanje zato lahko negativno vpliva na psihosocialni razvoj mladostnika. Udeleženci fokusnih skupin so v tem kontekstu opozorili predvsem na nereagirane učiteljev in učiteljic, ki so dnevno soočeni s homofobičnim nasiljem, začeni s pogosto uporabo žaljivke »peder«.

»V srednji šoli sem bila priča pretepu fanta, ki so ga pretepli, ker naj bi bil gej. Najprej sem jih poskusila dati narazen, vendar nisem bila uspešna. Pozneje sem pretep prijavila tako ravnateljici kot eni od učiteljic, vendar nista ukrepali. Fanta so pozneje še večkrat pretepli. Ampak potem nisem več prijavljala. Danes bi zagotovo ukrepala bolj odločno.« (Sara, 23)

Sosedje

LGBT osebe homofobično nasilje doživljajo tudi s strani svojih sosedov. Eden od respondentov je poročal o fizičnih napadih in nadlegovanju, ki ga je izvajal homofobičen sosed. »Sosed je zbiral tudi mlade, da so v skupinah razgrajali in napadali izključno geje v okolici.« Podobno zgodbo o nadlegovanju je zapisala tudi ena od respondentk, ki jo je soseda zmerjala in ji nagajala: »Soseda me je opravljala po celi hiši, nekdo – ne vem, kdo – je večkrat urniral pred mojim kletnim prostorom. Kadar me soseda sreča, navadno izusti kakšno zmerljivko ali kletvico, zadnjič pa je za mano še pljunila.« Ena od respondentk je poročala tudi o sosedu, ki ji je zaradi njene spolne usmerjenosti namerno poškodoval avtomobil.

Delovno mesto

Diskriminacija na delovnem mestu se najpogosteje pojavlja v obliki verbalnega nasilja (npr. žaljenje in posmehovanje), eden od respondentov je omenjal tudi spolno nadlegovanje, respondentka pa šikaniranje in ignoriranje, ki ga je izkusila na začasnem delu: »Sodelavke, ki naj bi me uvedle v delo, tega niso naredile, in so me napol ignorirale v pisarni in med odmori.«

Diskriminacija na delovnem mestu je povezana tudi s pravno neurejenostjo istospolnih družin. Ena od respondentk je tako omenjala, da ni imela pravice do dopusta ob rojstvu sina, katerega biološka mati je njena partnerka. »Kljub temu, da sem drugi starš, nimam pravno gledano nobene pravice in ne dolžnosti glede sina.«

Sorodniki in prijatelji

Homofobično nasilje izvajajo tudi najbližji sorodniki. Respondenti so tako omenjali poniževanje, grožnje, izključevanje, ignoriranje in verbalne napade, ki so jih izvajali sorodniki, v enem primeru tudi fizično nasilje. Žrtve tega nasilja so bili tudi prijatelji in partnerji respondentk in respondentov: »Moji starši so redno – na videz neškodljivo – verbalno poniževali mene in moje prijatelje, prijateljice in partnerko. Šlo je za ignoranco, molk.« O podobnih izkušnjah so govorili tudi udeleženke in udeleženci fokusnih skupin.

»Zame je najbolj nasilno okolje družina. Na družinskih srečanjih pogosto zastavljajo vprašanja o partnerjih, o načrtih za prihodnost in o otrocih. Mene nikoli nihče nič ne vpraša. Vsi vedo, da sem lezbijka, vendar se o tem ne govori. Vsi se izogibajo tej temi.« (Mary, 28)

O primerljivih oblikah navidez neškodljivega nasilja so respondentke in respondenti poročali tudi v povezavi s svojimi prijatelji in prijateljicami. »Prijatelji so me izločili, se posmehovali moji spolni usmerjenosti in podajali žaljive opazke.«

Javni servisi

Med primeri diskriminacije in homofobičnega nasilja, ki so ga omenjali respondenti in respondentke, posebej izstopa diskriminacija, ki jo LGBT osebe doživljajo v povezavi z javnimi servisi, še posebej z zdravstvenimi storitvami. Nekateri so tako poročali, da so jim te storitve odrekli zaradi njihove spolne usmerjenosti ali pa je bil odnos zdravstvenih delavcev bistveno slabši kot pred razkritjem. »Osebna zdravnica,« pravi eden od respondentov, »je spremenila odnos v negativno smer, odkar je izvedela, da sem gej,« eni od respondentk pa so večkrat zavrnilo ginekološki pregled, ker »še ni imela spolnih odnosov z moškimi«. Respondenti so omenjali tudi, da niso smeli darovati krvi, ker so imeli spolne odnose z moškimi.

Istospolne partnerske veze

Do nasilja prihaja tudi v istospolnih partnerskih zvezah. Tovrstnega nasilja večina respondentov sicer ni omenjala, ena od respondentk pa je opozorila, da je bila sama žrtev nasilja s strani partnerke zaradi njene ponotranjene homofobije. Tovrstno obliko nasilja so omenjali tudi na fokusnih skupinah.

»Istospolno usmerjeni doživljamo ogromno psihičnih pritiskov tudi s strani partnerja, še posebej, če ta ni razkrit. To vpliva na partnerski odnos in kvaliteto odnosa.« (Goran, 28)

3.2.2. Anticipacija homofobičnega nasilja

»Če te je upravičeno strah nečesa, je že to nasilje. Ugotavljam, da me je velikokrat strah, tudi tega, da bom ponovno moral razlagati ljudem... Strah me je, da bom, na primer, prišel k mehaniku in mi bodo rekli: 'Samo mož ali žena lahko pride po avto.' Strah me je, kako bodo odreagirali, ko jim bom povedal, da imam moža, ali bodo korektni ali pa bom zaradi tega deležen slabše storitve.« (Peter, 35)

Homofobično nasilje, kot sugerira zgornja izjava enega izmed udeležencev fokusnih skupin, se ne pojavlja zgolj kot fizična izkušnja, pač pa tudi ali celo predvsem kot strah pred takim nasiljem. Geji in lezbijke pogosto omenjajo nekakšen potujitveni efekt, do katerega pride predvsem v javnem prostoru; zaradi potencialne grožnje homofobičnega nasilja poskušajo »ukiniti« vse vidne ali potencialno vidne znake homoseksualne identitete. Gre torej za anticipacijo homofobičnega nasilja v heteronormativnem okolju, kjer že samo dejstvo tovrstnega okolja – in z njim povezane grožnje z nasiljem – lahko interpretiramo kot obliko nasilja.

Ena od udeleženk fokusnih skupin je, na primer, omenjala, kako jo homofobična medijska poročila vedno znova opozarjajo, da je grožnja homofobičnega nasilja ves čas prisotna in da to zavedanje generira strah pred tovrstnim nasiljem, ki je pravzaprav že tudi nasilje.

»Zaradi medijev se včasih zavem, kako sovražno zna biti okolje do istospolno usmerjenih. To zavedanje je sicer dobro, ker sem potem bolj oprezna v določenih situacijah, hkrati pa se včasih zaradi tega počutim skoraj paranoično.« (Vita, 28)

Zdi se, da tisto, kar povezuje izkušnje gejev in lezbijk, ni zgolj izkušnja homofobičnega nasilja, pač pa predvsem strah pred tovrstnim nasiljem. Posamezniki in posameznice se ves čas zavedajo tovrstnih groženj, ne glede na to, ali so sami izkusili nasilje ali ne.

»O nasilju nad nami razmišljam skoraj vsak dan,« je zatrnila Lina (23), udeleženka fokusne skupine, v katerih so drugi udeleženci in udeleženke poudarili, da je razmišljanje o potencialnem nasilju povezano tudi z geografijo prostora.

»O nasilju nad nami razmišljam predvsem takrat, ko so organizirani kakšni večji dogodki za istospolno usmerjene. Takrat se vprašam, kaj vse se lahko zgodi.« (Sara, 23)

»Doma se počutim varno. O nasilju nad menoj kot lezbijko ne razmišljam, dokler ne grem ven.« (Marija, 30)

Javni prostor vzbuja največ strahu pred homofobičnim nasiljem. Ta se – glede na rezultate raziskav v Sloveniji – zdi upravičen. Raziskava o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji (Švab in Kuhar, 2005) je namreč pokazala, da je med nekaj več kot 53% vprašanih gejev in lezbijk, ki imajo izkušnjo homofobičnega nasilja, 61% takih, ki so nasilje doživeli na javnem prostoru (ulica, bar, itd.) s strani njim neznane osebe.

3.2.3. Prijava homofobičnega nasilja

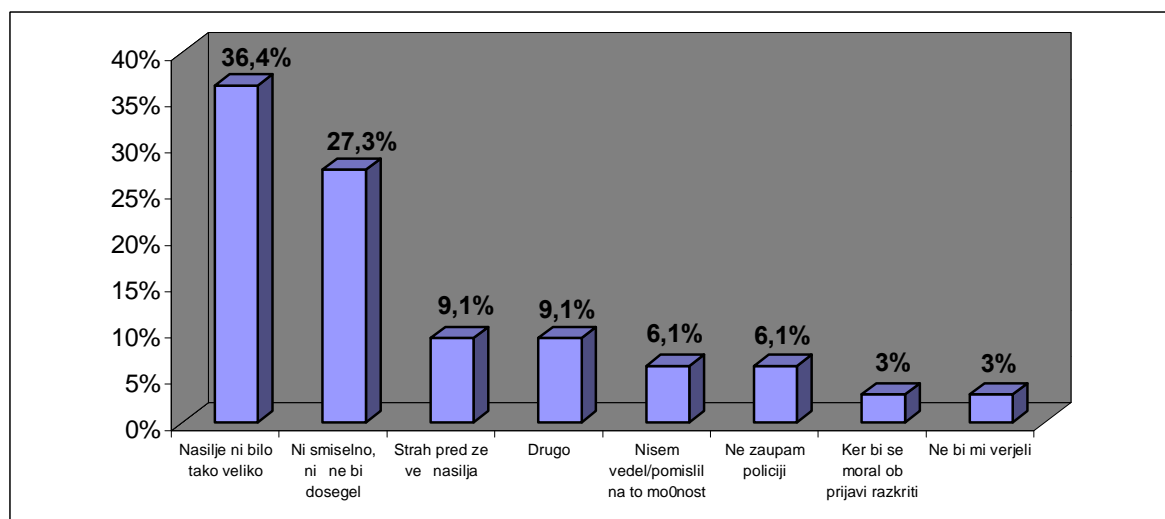
»Po napadu sem se počutila zelo močno, tako zelo, da sem želela vsem povedati, kaj se je zgodilo. Želela sem povedati, da to ni prav, da ni v redu ... Kljub temu pa sem se počutila kot da sedaj vsi vedo, kje me lahko najdejo, zmerjajo in pretepejo. Vseeno me to ni odvrnilo od tega, da informacij o dogodku ne bi posredovala naprej, tudi policiji. Saj se mi zdi pomembno, da se o tem nasilju govori. A hkrati me je bilo v tem času strah kot še nikoli prej, saj so bile moje slike po vseh večjih medijih. Najprej nisem šla iz stanovanja skoraj dva tedna, ko pa sem šla ven, sem se ozirala nazaj in preverjala, ali mi kdo sledi.« (Sara, 23)

Večina – več kot 92% vprašanih – diskriminacije oziroma homofobičnega nasilja, ki so ga izkusili, ni prijavila policiji. Med osmimi odstotki LGBT oseb, ki so nasilje prijavili, so izključno respondenti in respondentke, ki so glede svoje spolne usmerjenosti razkriti pred prijatelji in družino oziroma pred večino. Razkritje je torej vsaj do določene mere povezano s pripravljenostjo posameznikov, da uradno prijavijo homofobično nasilje, čeprav razkritje samo še ne zagotavlja prijave. Respondenti, ki so prijavili nasilje, poročajo,

da je bil odnos policije do njih ob prijavi nevtralen (60%) oziroma podporen (40%). Nihče od vprašanih ni poročal o sovražnem odnosu policije ob prijavi homofobičnega nasilja ali diskriminacije. Zdi se, da je strah pred negativno reakcijo policije v večji meri anticipiran kot pa zasnovan na dejanskih izkušnjah.

»Verjamem, da bi lahko bil sistem zaščite ustreznih organov, predvsem policije, bolj učinkovit. Jasno je, da zaupanje v delo policije med nami ni veliko. Težko je namreč istospolno usmerjenim posameznikom kar tako priti na policijo in prijaviti napad, saj vemo, da je tudi med policisti še vedno veliko homofobije.« (Vita, 28)

Odrpte odgovore na vprašanje, zakaj nasilja ali diskriminacije respondentke in respondenti niso prijavili, je moč razdeliti v več tipičnih odgovorov. Najpogosteje so omenjali, da se jim prijava ni zdelo smiselna, ker s tem ne bi ničesar dosegli, ali pa so – kot kažejo tudi raziskave o nasilju nad ženskami – kot žrtve nasilja le-to minimalizirali in mu niso pripisovali velike pomembnosti. Menili so, da nasilje, ki so ga doživeli, »ni dovolj veliko«, da bi ga bilo vredno prijaviti (glej sliko 6).

Slika 6 – Razlogi za neprijavo nasilja/diskriminacije

Podobno so razmišljali tudi udeleženke in udeleženci fokusnih skupin. Opozorili so tudi na fenomen zanikanja homofobičnega nasilja ali diskriminacije, ko posamezniki na različne načine preinterpretirajo določeno reakcijo in jo poskušajo ločiti od svoje homoseksualne identitete. Nasilja, ki ga doživijo, ne povežejo s svojo spolno usmerjenostjo.

»Vedno je nek 'mogoče'... In potem razmišljam: saj mogoče pa ta komentar, vprašanje ali opomba... saj mogoče pa ni bilo tako mišljeno!?« (Peter, 35)

Navkljub redukciji pomena nasilja, ki ga izražajo respondentke in respondenti v odgovoru na vprašanje, zakaj nasilja oziroma diskriminacije niso prijavili policiji, pa je vendarle večina vprašanih – nekaj manj kot 88% – o nasilju spregovorila s svojimi prijatelji in prijateljicami, skoraj 28% vprašanih je o tem poročalo tudi svoji družini. Izkušnje homofobičnega nasilja so tako predelane predvsem v zasebnem krogu žrtve, saj večina tudi ni iskala pomoči pri nevladnih GLBT organizacijah. Po pomoč se je nanje obrnilo zgolj 5,2% žrtev homofobičnega nasilja.

Zapiranje izkušenj homofobičnega nasilja v zasebnost, menijo udeleženke in udeleženci fokusnih skupin, ne bo vodilo k zmanjševanju in preprečevanju tovrstnega nasilja. Omenjali so dve rešitvi tega problema. Prva rešitev je po njihovem mnenju konsistentno prijavljanje slehernega homofobičnega nasilja. V tem vidijo pot k večji prepoznavnosti tega nasilja.

»Dokler napadov ne bomo začeli aktivno prijavljati in jih beležiti, nasilje nad nami v očeh družbe ne bo obstajalo.« (Sara, 30)

»V primerjavi z nasiljem, ki ga doživljajo druge manjšine, se mi zdi, kot da je nasilje nad istospolno usmerjenimi skoraj tabuizirano in zato ne dobi dovolj pozornosti.« (Goran, 27),

Drugi pomemben korak v preprečevanju homofobičnega nasilja je sprememba in implementacija ustrezne zakonodaje.

»Politika mora aktivno pokazati, da nasilja nad istospolno usmerjenimi ne bo dopuščala, na osnovi tega sprejeti ustrezne zakone, ki bodo zagotavljali enakost pred zakonom tudi v praksi, in jih primerno izvajati.« (Peter, 35)

4. Zaključek

»Če bi se odzval na vsako nasilje, diskriminacijo oziroma neenakost na osnovi spolne usmerjenosti, bi se lahko ukvarjal s tem vsak dan, 24 ur na dan.« (Azrael, 38)

»Če bi nas vzgajali tako, da se moramo postaviti zase ter odreagirati na vse neenakosti in nepravilnosti, ki se dogajajo okoli nas, in znotraj sebe poiskati pogum, da končno nekaj storimo, ne pa da samo govorimo 'tako pač je, sem pač nebogljen oseba, ki ne more ničesar spremeniti', potem bi se prav gotovo bolj odločno odzvali na nasilje.« (Vita, 28)

Rezultati pričujoče raziskave večinoma potrjujejo že obstoječe podatke o pojavnosti in izkušnjah homofobičnega nasilja v Sloveniji, hkrati pa je raziskava zagotovila nekaj do sedaj še neobstoječih podatkov. Med njimi je ugotovitev, da respondentke in respondenti sami poročajo o visoki stopnji poznavanja osnovnih človekovih pravic in domače protidiskriminacijske zakonodaje. 71% vprašanih je zatrdilo, da so seznanjeni s svojimi človekovimi pravicami, nekaj več kot 68% vprašanih pa, da so seznanjeni

tudi z obstoječo slovensko protidiskriminacijsko zakonodajo. Če je splošno poznavanje človekovih pravic na relativno visoki ravni, pa je poznavanje podpornega sistema med tistimi, ki so jim bile človekove pravice že kršene, slabše. Več kot 51% vprašanih ob kršitvi njihovih človekovih pravic ni poznalo podpornega sistema.

Raziskava je pokazala, da najvišjo stopnjo prepoznavnosti med institucijami, kamor je možno prijaviti kršitve, nasilje in diskriminacijo, beleži policija, nato urad varuha človekovih pravic in zatem še nevladne organizacije. Najnižjo stopnjo poznavanja imata zdravstvena zbornica in zdravstveni inšpektorat. Pridobljeni podatki tako nakazujejo potrebo po večji senzibilizaciji inšpektoratov proti diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti, hkrati pa na večje osveščanje LGBT populacije glede možnosti in nujnosti prijav kršitev.

V primerjavi s prejšnjimi raziskavami pričujoča kaže na še večjo stopnjo izkušnje nasilja in diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti kot je bila zabeležena v preteklih letih. 67,6% vprašanih je namreč poročalo, da so bili že diskriminirani zaradi svoje spolne usmerjenosti. Pri tem je potrebno opozoriti, da podatki zaradi različnih metodoloških pristopov in zaradi nereprezentativnosti vzorcev niso neposredno primerljivi. Ocenjujemo, da se stopnja homofobičnega nasilja ni bistveno zmanjšala – podatki celo nakazujejo na povečanje tovrstnega nasilja v zadnjih petih letih, vendar bi bilo na tem področju potrebno opraviti dodatne raziskave.

Tudi rezultati o najpogostejših vrstah homofobičnega nasilja potrjujejo rezultate iz prejšnjih raziskav. Respondenti, ki so bili zaradi svoje spolne usmerjenosti že diskriminirani, so namreč najpogosteje omenjali nefizično nasilje: zmerjanje, ignoriranje oziroma namerno izključitev iz družbe ter grožnje s fizičnim nasiljem. Tudi udeleženske in udeleženci fokusnih skupin so izpostavili verbalno nasilje kot ključno obliko homofobičnega nasilja, ki pa ni prepoznana in se o njej malo govori. Hkrati so opozorili na pomemben vidik homofobičnega nasilja – to je anticipacija tovrstnega nasilja, predvsem v javnosti, ki od LGBT oseb zahteva »ukinitev« homoseksualne identitete v javnosti.

Večina vprašanih – več kot 92% – diskriminacije oziroma homofobičnega nasilja, ki so ga izkusili, ni prijavila policiji. Najpogostejši razlogi za to so redukcija pomena tovrstnega nasilja in pogost predsodek, da prijava ne bi ničesar rešila. S tem je povezana tudi slaba podoba policije, ki jo ima le-ta v gejevski in lezbični skupnosti, čeprav rezultati naše raziskave kažejo, da nihče od tistih, ki so nasilje prijavili, ni poročal o sovražnem odnosu policije ob prijavi homofobičnega nasilja ali diskriminacije. Udeleženci fokusnih skupin so poudarili, da je prav kontinuirano in konsistentno prijavljanje homofobičnega nasilja eden od pomembnih korakov k večji vidnosti in prepoznavnosti tega nasilja.

Spremljanje in beleženje primerov [Osebna pričevanja]

Pomembna metoda zbiranja podatkov v okviru projekta so bili polstrukturirani intervjuji z žrtvami homofobičnega nasilja oziroma osebna pričevanja vseh, ki so se s kršitvami pravic in nasiljem soočali med 1. oktobrom 2007 in 1. novembrom 2008⁸. Metoda osebnega pogovora namreč omogoča najbolj poglobljen pristop k zbiranju informacij, saj lahko s pomočjo pogovora lažje razjasnimo določene situacije, dogodke ali vzorce, ki bi jih bilo nemogoče pridobiti preko spletnih vprašalnikov. Osebni pogovor tudi omogoča postavljanje dodatnih vprašanj, kar je najprimernejša metoda za pridobivanje specifičnih podatkov v primeru kršitev, kot so na primer fizični napadi, grožnje in ustrahovanja.

Preko osebnih pogovorov pa smo želeli sogovornikom in sogovornicam tudi nuditi dodatno podporo in informacije, če bi jih potrebovali. Zato smo na pogovore povabili le tiste osebe, ki so se s homofobičnimi odzivi sreč(ev)ale v obdobju izvajanja projekta. Preko pogovora, ki je vedno potekal v varnem in zaupnem prostoru, smo želeli istospolno usmerjene tudi seznaniti s pravicami, ki jim pripadajo, ter s potekom postopka prijave na policijo, hkrati pa opogumiti in spodbuditi istospolno usmerjene k prijavi konkretnih primerov kršitev pravic, ustrahovanja, verbalnih in fizičnih napadov ter sovražnega govora.

V okviru programa smo se srečali z 11 posamezniki in posameznicami, ki so Društvu skupaj posredovali 12 primerov diskriminacije in/ali homofobičnega nasilja. Podrobnejših informacij nam ni uspelo pridobiti za dva primera, gre za primer fizičnega napada (kjer sta bili napadeni dve osebi) ter primer sovražnega govora, saj se kontaktni osebi nista odločili za sodelovanje v programu. Kljub vsemu pa oba primera navajamo znotraj opisanih primerov, saj smo uspeli pridobiti dovolj informacij, ki potrjujejo verodostojnost posredovanih podatkov o primerih.

K sodelovanju v projektu smo povabili vse, ki so se z diskriminacijo in nasiljem na osnovi spolne usmerjenosti soočali v obdobju izvajanja programa, ne glede na to, ali so se po pomoč morebiti že obrnili na druge podporne organizacije ali institucije.

⁸ Program POVEJ NAPREJ! je v pilotni fazi potekal od 1. novembra 2007 do 31. oktobra 2008, ker pa smo primere kršitev začeli aktivno beležiti že v oktobru 2007, smo v fazo osebnih pričevanj vključili tudi kršitve, ki so se zgodile takrat.

Kategorizacija homofobičnih dejanj, ki smo jih zabeležili, je naslednja:

- a) Fizični napad in ogrožanje varnosti: 6 primerov
- b) Grožnje in širjenje sovražnega govora: 3 primeri
- c) Zavrnen dostop do dobrin in storitev: 1 primer
- d) Zakon ZRIPS: 2 primera

Ker problematiko neenakosti pred zakonom, ki izvira iz Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS), podrobneje obravnavamo v naslednjem poglavju, se v nadaljevanju besedila osredotočamo na ostalih deset primerov.

Za šest primerov je bila vložena formalna prijava o dogodku na policijo, štirim prijavam pa je sledil tudi predlog za pregon. V dveh primerih je prijavo vložilo Društvo informacijski center Legebitra (fizični napad, širjenje sovražnega govora), v primeru zavrnitve vstopa v lokal je prijavo in ovadbo vložila organizacija ŠKUC-LL, v treh primerih fizičnega napada pa so prijavo in ovadbo na policijo vložili posamezniki sami. Razen enega primera, kjer je sodišče ugotovilo kršitev enakopravnosti in ugodilo tožniku, vsa ostala zabeležena dejanja ostajajo uradno neraziskana.

Kot ugotavljamo v raziskovalnem delu programa več kot 92% posameznikov (N=96) homofobičnega nasilja in diskriminacije ne prijavi niti policiji, niti nevladnim LGBT organizacijam⁹. Žrtve nasilja, pa naj bo le-to psihično ali fizično, pa o nasilnih izkušnjah nerade spregovorijo, zato verjamemo, da 10 zabeleženih primerov diskriminacije in homofobičnega nasilja še zdaleč ne prikazuje realnega stanja diskriminacije in nasilja nad istospolno usmerjenimi v preteklem obdobju. Nenazadnje je lokacija vseh zabeleženih primerov Ljubljana (lokacije ne moremo določiti, kadar gre za grožnje preko elektronske pošte), medtem ko nam primerov in podatkov o homofobičnih incidentih iz drugih krajev in mest v Sloveniji ni uspelo pridobiti.

⁹ Tu: str. 18

2.1 Opisi primerov

Opisi primerov so narejeni glede na strukturo dejanj, kot jih omenjamo zgoraj (tj. fizični napad in ogrožanje varnosti, grožnje in širjenje sovražnega govora ter zavrnen dostop do dobrin in storitev), v primeru beleženja večih primerov v okviru določenega dejanja pa so ti primeri znotraj sklopa razdeljeni po kronološkem zaporedju.

Pri osebnih pričevanjih smo od sogovornikov predvsem poskušali izvedeti naslednje informacije:

- a) Kaj se je zgodilo? Na kakšen način? Kdaj? Koliko časa je trajalo? Kolikokrat se je ponovilo? Kdo je bil storilec?
- b) Po čem lahko sklepamo, da je šlo za homofobično nasilje ali diskriminacijo?
- c) Obstajajo o dogodku kakšni dokazi (priče, mimoidoči, kamere...)?
- d) Kakšne so bile posledice homofobčnih dejanj?
- e) Je bilo dejanje prijavljeno policiji oziroma drugemu pristojnemu organu in ali so bili le-ti pri svojem delu učinkoviti?

2.1.1 Fizični napad in ogrožanje varnosti

»K4 december 2007«

Opis okoliščin in kraj dogodka:

Dne 23. 12. 2007 je Azrael (38) okoli 4. ure zjutraj sam zapuščal klub K4 v Ljubljani. Takoj ko je prišel iz podhoda med stavbo ŠOU in barom Metropol je pred njim ustavil avto, iz katerega so izstopili trije moški, stari med 25 in 30 let. Azraela so obstopili, eden pa ga je vprašal "A si ti tud' peder?", drugi pa "Si ga šlatal za rit, ne?". Azrael je obe trditvi razločno zanikal, zamižal in čakal, da ga bodo napadli, potem pa se je trojica iznenada umaknila. Azrael predvideva, da zato, ker je iz kluba K4 takrat pričela prihajati večja skupina ljudi. Nazaj se ni oziral, da bi preveril, ali je kdo za njim, »ker sem bil presenečen, da se je vse skupaj končalo brez poškodb«, kot je dejal. Podobno izkušnjo je imel še eden izmed obiskovalcev istega večera, ki se za sodelovanje v programu ni odločil, objava njegove izkušnje pa vsekakor podkrepi Azraelovo zgodbo. Obiskovalec kluba K4, ki ga bomo imenovali Brane, je v elektronskem sporočilu (objavljenem 27.12.2007 na poštnem seznamu Mreža, namenjenem pogovorom o LGBT temah in obvestilom o LGBT dogodkih) zapisal:

»Najprej so se zaletavali in grozili po K4, nato pa so jih varnostniki odstranili. Skupina 6 fantov (»jugotov«) je zunaj pred podhodom v K4 pristopila do mojega prijatelja in ga vprašala, če je peder. Nato ga je eden od njih stisnil za vrat in mu pribil dve "šljivi". V trenutku je pripeljal taxi, prijatelja sem pograbil in ga posedel v avto, pri tem pa sem bil deležen pozdrava pesti od enega iz te skupine. Na srečo ni bilo nič hujšega.«

Priče:

Azrael se prič ne spomni predvsem zato, ker je K4 zapustil sam, po pričah pa se tudi ni oziral, saj je potem, ko so se nadlegovalci umaknili, želel čim prej domov.

Reakcija:

Tako Azrael kot tudi Brane sta primer najprej posredovala na Mrežo, Azrael tudi Društvu Legebitra, za pogovor o dogodku pa se je odločil le Azrael. Medtem ko Brane ne navaja možnosti prijave dogodka na policijo, je Azrael v pogovoru omenil, da prijave na policijo takoj po dogodku ni podal, saj je želel čim prej domov. Dogodka tudi kasneje ni prijavil, saj ni iz Ljubljane, v kraju iz katerega prihaja pa se ni želel izpostavljati reakciji in potencialnemu posmehu policije ob prijavi homofobičnega nasilja. Dodal pa je, da se mu zdi pomembno o tovrstnih dogodkih spregovoriti in da je ravno zato izkušnjo tudi posredoval na več naslovov.

Posledice:

Iz Branetovega opisa dogodka lahko sklepamo, da sta bila oba udeležena fizično napadena, medtem ko so Azraela ustražovali. V pogovoru je omenil, da ga je bilo sram, *»ker si nikoli nisem mislil, da bom pred komerkoli zanikal svojo spolno usmerjenost zaradi strahu pred fizičnim napadom«*. Povedal je tudi, da se je počutil nemočno, ter da je bil jezen in šokiran ob tem, kar se je zgodilo. O dogodku ne razmišlja prav pogosto, se pa v Ljubljani, kadar je sam, raje izogiba določenim krajem (Metelkova, okolica K4) ter se ogne večjim skupinam ljudi, predvsem če so glasni in izgledajo nasilno razpoloženi.

»Parada ponosa 2008«

Opis okoliščin in kraj dogodka:

Dne 21.06.2008 je Peter (35) okoli 20. ure zapuščal Parado ponosa, ki je istega dne od 17:00 potekala na Prešernovem trgu v Ljubljani. V rokah je nosil mavričen dežnik in zastavo, na Tavčarjevi ulici v Ljubljani pa je stvari odložil v avto. Kmalu zatem je dobil udarec v glavo, ki je priletel s strani, napadalca pa sta ga potisnila ob avto, zavpila *»Preklet' peder! in mu strgala majico Parade ponosa*. Peter je prejel udarce tudi po telesu, ko pa se je obrnil, da bi se z napadalcema soočil, sta že tekla stran po Tavčarjevi ulici. Peter je omenil, da napad ni trajal več kot minuto, udarci pa so večinoma prihajali od zadaj oziroma s strani, tako da napadalec ni dobro videl. Podrobnosti o napadalcih se prav tako ni spomnil zaradi šoka.

Istega dne ob približno enakem času se je Franci (23) v družbi dveh prijateljic ustavil v eni izmed okrepčevalnic na Trubarjevi ulici v Ljubljani. Tam se je takrat nahajala tudi skupina mlajših moških, ki ga je kasneje fizično napadla na Ilirski ulici pred študentskimi domovi. Med udarci in brcami so vpili: *»Pederajs! Pedrula!«*. Franci meni, da so ga napadli, ker je nosil majico Parade ponosa, saj so mu jo dobessedno strgali s telesa. Deklet niso

napadli. Napad je trajal kakšno minuto, dokler se ni začel Franci braniti, v pretep pa se je vmešala tudi ena izmed prijateljic, nato pa so napadalci pobegnili. Napadalci so bili štirje mlajši moški stari okrog 20 let.

Tretji zabeležen napad istega dne, v katerem sta bili hkrati napadeni dve osebi, se je zgodil okoli enih zjutraj na Dvořakovi v Ljubljani, v okolici kluba K4. Marko (35) se je s partnerjem in prijateljem pripeljali na omenjeno ulico in tam parkiral avto. Ko sta s partnerjem pri avtu pod lučjo čakala prijatelja, da je šel na bankomat po denar, se jima je približala skupina fantov, ki pa jih Marko do prvih dveh udarcev v zatilje sploh ni opazil. Zaradi šoka se Marko najprej ni zavedal, kaj se dogaja, šele potem ko je dobil nekaj udarcev v glavo mu je postalo jasno, da gre za napad. Da bi ubranil partnerja, ki je izgubil zavest, ko so ga napadalci z brcami spravili na tla, je začel udarjati in kričati, napadalci pa so nato pobegnili proti Tivolski ulici. Marko še danes ni prepričan, ali so bili napadalci štirje, ali pa jih je bilo pet, saj so ga napadli od zadaj. Predvidoma gre za mlajše moške, stare med 25 in 30 let.

Priče:

Tako Franci kot Peter sta v pogovoru omenila priče dogodka. Peter je dejal, da je videl vsaj tri mimoidoče, ki so bili priča napadu, a se nihče ni odzval, nihče ga niti ni vprašal, ali potrebuje pomoč. *»Dogodek so posnele tudi kamere, vendar iz posnetka ni mogoče razbrati nobenih posebnih značilnosti napadalcev, razen tega, da gre za mlajša moška v kratkih hlačah in majicah s kratkimi rokavi«*, je povedal Peter. Podobno izkušnjo je imel Franci, ki sam sicer ni opazil prič, prijateljici pa sta mu povedali, da sta v bližini opazili nekaj mimoidočih, ki so napadalce celo spodbujali, nihče pa ni Franciju ponudil pomoči. Marko se prič ne spominja, dogodek pa naj bi posnele kamere parkirne hiše na Dvořakovi ulici.

Reakcija:

Franci in Peter sta takoj pa napadu pomoč poiskala na urgenci, Marko in njegov partner pa sta zdravniško pomoč poiskala naslednji dan. Vsi trije so napad posamično prijavili na policijo in tudi vložili predlog za pregon. Sodelovanje s policijo sicer opisujejo kot korektno, poudarjajo pa, da so dobili različne informacije, predvsem kar zadeva podatke o zdravniškem pregledu, ter informacije ki zadevajo nadaljevanje postopka. Franci in Marko sta omenila tudi, da naj policija ne bi našla beležke s kraja dogodka, ko sta nekaj dni po dogodku želela podati predlog za pregon. V pogovoru so vsi trije omenili, da se jim je zdelo zelo pomembno predvsem odreagirati na napad, pa naj bo to v obliki prijave na policijo, obveščanja o dogodku, sodelovanja z mediji, itn. Policija vse tri primere še preiskuje.

Posledice:

Vsi napadeni so imeli lažje telesne poškodbe. Petru je zateklo oko, dobil je modrice po vsem telesu ter še dalj časa čutil bolečine, Franci je dobil opornico za vrat, Marko in njegov partner pa sta še dolgo po napadu čutila bolečine v hrbtu in vratu. Za psihične posledice pa Marko pravi, da *»odkar sem doživel napad v baru ne morem več sedeti s hrbtom proti vratom, od*

napada moram enostavno imeti pregled nad dogajanjem.” Peter je v pogovoru omenil, da je po napadu občutil sram in šok, ter da si je po napadu vzel teden dni bolniškega dopusta, da bi se lahko soočil s tem, kar se je zgodilo. Čez nekaj časa pa so se stvari umirile, saj *»čez dan ne razmišljam več toliko o tem, kaj vse se mi lahko zgodi na ulici, še vedno pa mi je neprijetno zvečer in ponoči«*. Franci se je po napadu obrnil na družino, ki mu je stala ob strani. Sicer meni, da kakšnih večjih posledic napad zanj ne bo imel, je pa od napada bolj previden in oprezen.

»K4 Oktober 2008«

Opis okoliščin in kraj dogodka:

V nedeljo 26.10.2008 okrog polnoči je Matej (30) pred klubom K4 zavil z Gosposvetske na Kersnikovo ulico. Pred podhodom, med stavbo ŠOU in barom Metropol, ki vodi v klub K4, je opazil tri osebe, zakrite s kapucami, na tleh pa rolke in žogo. Ko se jim je približal in se namenil skozi podhod, je eden izmed njih proti Mateju brcnil žogo, drugi pa je stekel za njo, kar je bil očitno povod za napad, saj je eden od fantov zavpil *»Daj ga, pedra!«* Domnevno so ga napadli s palico, ker pa je bil proti napadalcem obrnjen s hrbtom ni videl s čim natanko so ga napadli. Matej je dobil dva močna udarca po hrbtu in po komolcu, takoj za tem pa jim je ušel v območje pred klubom K4. Napadalcev ni videl v obraz zaradi kapuc, njihova oblačila pa naj bi bila temnejše barve. V klubu je dogodek zaupal kolegu, ki je dejal, da je imel z omenjeno skupino tudi sam izkušnjo isti večer. Omenjena skupina naj bi ga v družbi še dveh kolegov prestregla na Kersnikovi ulici, v rokah pa so imeli palice. Ko so ga vprašali, če gre v klub K4, je zaradi lastne varnosti to zanikal in se odpravil naprej po Kersnikovi ulici, v K4 pa odšel kasneje, ko skupine moških ni več opazil stati pred podhodom.

Priče: Matej je bil sam, v podhodu pa razen napadalcev ni bilo nikogar. Dogodek so posnele kamere v podhodu.

Reakcija:

Matej dogodka ni prijavil policiji, niti ni o njem obvestil varnostnikov, saj se zaradi napada tudi v klubu K4 ni več počutil varno. O prijavi na policijo je razmišljal, vendar se za to ni odločil, deloma tudi zato, ker s seboj ni imel ustreznih dokumentov za dokazovanje identitete. Nekaj dni kasneje je o napadu obvestil organizatorja večera, ki je o dogodku obvestil Društvo Legebitra. Matej je pristal na pogovor, Društvo Legebitra pa je o dogodku obvestilo policijo in oddalo formalno prijavo o napadu. Policija primer preiskuje.

Posledice:

Mateja je še več dni bolet hrbet in komolec, kamor ga je zadel udarec s palico, za obisk pri zdravniku pa se ni odločil. V pogovoru je omenil, da je napad sicer res trajal le nekaj trenutkov, da pa so ga ujeli popolnoma nepripravljenega in da napada ni pričakoval. Ko se je zavedel, kaj se je zgodilo, ga je bilo strah, predvsem pa je bil jezen in šokiran. O dogodku sicer ne razmišlja prav pogosto, je pa postal bolj previden in oprezen, še posebej kadar gre sam v K4.

2.1.2. Grožnje in širjenje sovražnega govora

»Grožnja na Društvo DIH«

Opis okoliščin:

Dne 17.01.2008 je Društvo DIH – Društvo za integracijo homoseksualnosti prejelo elektronsko pismo z grožnjo, ki je pozivala k preganjanju in pretepanju istospolno usmerjenih. Predstavniki društva sklepa, da so grožnje prejeli, ker so njihova ciljna skupina istospolno usmerjeni, Društvo DIH pa je eden od organizatorjev vsakoletne Parade ponosa. Spodaj objavljamo korespondenco med Društvom DIH in neznancem, ki pa zaradi zaščite podatkov ne vsebuje elektronskega naslova, s katerega je bila poslana.

date: Jan 17, 2008 6:16 PM

subject: Jebem vam mater

Jebemo mater vam, ki podpirate pedere. Kaj ste res tok zabiti da mislte, da bomo sprejel pedere?? Marš mater vam jebemo pedersko. Prefukal bomo vas in vse pedere k jih vidimo. UBI UBI UBI PEDERA PEDERA PEDERAAAAAA

Društvo DIH je na grožnjo odgovorilo, da bodo prejeto elektronsko pošto predali organom pregona. V odgovor pa so prejeli:

date Jan 18, 2008 5:03 PM

subject RE: Jebem vam mater

Ne me smejat debilčino jedna. Me boste tožili mamico vam jebem pedersku. Se vidimo na Paradi Ponosa 2008, samo da takrat ne boste imeli časa za "organe pregona" ampak boste dobili po pički.

Reakcija:

Društvo DIH grožnje ni prijavilo policiji, so pa grožnjo posredovali Društvu Legebitra in sami raziskovali primer. V pogovoru je predstavnik Društva DIH omenil, da so v okviru lastne raziskave pridobili podatke in naslov lastnika elektronske pošte, s katerega je bila grožnja poslana. Podatke so nameravali predati policiji, če bi se grožnje z istega naslova nadaljevale.

»Sovražni govor na Mavričnem forumu«

Opis okoliščin:

Dne 18. 10. 2008 so na Mavričnem forumu (spletni debatni forum za istospolno usmerjene) zabeležili prispevke, ki so v svoji vsebini nagovarjali k pretepanju in pobijanju istospolno usmerjenih. Uporabnik z vzdevkom »burn« se je na forumu registriral istega dne, v roku približno dveh ur pa je znotraj različnih tem objavil več kot petnajst nestrpnih in sovražnih prispevkov. Nekaj prispevkov objavljamo spodaj:

Tema: Ste se kdaj stepli? / Burn Včeraj, 20:00

Ko smo mi razfukaval pedere noben ni biu preveč pogumn, tud k sm kdaj sam stopu do kšnga pedra pa ga enkrat prklopu se noben ni upal nazaj tko da ne vem no. Če se išče fajt se ga ne išče pr pedrih. Sam njih je najbolj užitek lemat. Biu sm tud v Srbiji leta 2001 ko smo odbil pedre pa še policaje zraven. UBI UBI UBI PEDERA!!!

Od: Spoznaj me / Burn Včeraj, 20:02

No mene pa verjetn noben pedr kle ne želi spoznat. Če bi pa me pa pač bunke. Smrt pederčine

Od: Zakaj ste lezbijke? / Burn Včeraj, 20:08

Odgovor na vprašanje zakaj so na svetu lezbe in pederi je preprost. Pač na svetu more tud golazen obstajat. Jbg tko pač je, edin lezbe mate pr skinih pa huliuganih za privilegij da pač js al pa kerkol drug ne more udart ženske, ker to se men zdi pod častjo. Pedre pa z vesljem razmontiramo. Motenci.

Reakcija:

Moderatorji Mavričnega foruma so sporne prispevke nemudoma umaknili s foruma, uporabniku »burn« pa onemogočili objavljane prispevkov. O primeru so poslali obvestilo na Mrežo, ugotovili pa so tudi, da so bili prispevki poslani iz omrežja internetnega ponudnika T-2, zato so podjetju T-2 d.o.o. poslali primere prispevkov s prošnjo za ukrepanje. Prijavo na policijo je po dogovoru z moderatorjem foruma oddalo Društvo Legebitra.

V istem obdobju, ko se je nestrpni govor pojavil na Mavričnem forumu, smo bili opozorjeni tudi na pojav prispevkov z nestrpno vsebino na forumu za istospolno usmerjene »Roza simbioza«. Sporne prispevke, ki jih je objavljajl uporabnik z vzdevkom »Skinhead88« je bilo moč videti na dan objave, 26.10.2008. Moderatorje foruma smo še isti dan prosili za več informacij o dogodku ter dovoljenje za objavo prispevkov, vendar na prošnjo za sodelovanje nismo prejeli odgovora.

2.1.3. Zavrtnjen dostop do dobrin in storitev

Primer »Orto bar«

Opis okoliščin in kraj dogodka:

Dne 11. 10. 2007 je bil lezbični par (dekletu stari 23 in 25 let) v Ortobaru v Ljubljani deležen nestrpnega odnosa varnostnika in tudi lastnika lokala. Dekleti sta se poljubili, kar je redar opazil na posnetku varnostne kamere. Na osnovi tega je zahteval, da zapustita lokal in da gresta "v *"tak" lokal, kjer se "to" počne*". Par se je pritožili lastniku lokala, ki je varnostnika sicer opozoril, da je nepravilno ravnal, dekletoma pa zagotovil, da gresta lahko nazaj v lokal. Hkrati je izjavil tudi, »*da je Ortobar bar za heteroseksualce*«. Iz njegovih besed ni bilo razvidno, da bi dogodek obžaloval.

Priče:

Priče dogodka so bili prijatelji obeh deklet, ki pa na nestrpen odnos varnostnika niso odreagirali in deklet podprli, temveč so se vrnili nazaj v bar.

Reakcija:

Dekleti sta primer preko elektronske pošte najprej posredovali aktivistkam lezbične skupnosti v Ljubljani, po približno tednu dni pa je uradno prijavo dogodka in ovadbo na policijo v njunem imenu vložila organizacija ŠKUC-LL. Prijava se je v tem primeru obrestovala, saj je, kot navaja revija Narobe, »Okrožno državno tožilstvo v Ljubljani junija 2008 oškodovankama predlagalo izvensodno poravnavo, s čimer sta se strinjali. Ortobar je bil spoznan za krivega, državno tožilstvo pa je odredilo sankcije, ki jih je storilec kaznivega dejanja dolžan poravnati.«¹⁰

Posledice: Par je že večkrat prej doživel opazke na ulici, s strani neznancev, vendar sta bili dekleti ob tem, kar se je zgodilo, šokirani. Jasno jima je bilo, da se jima je zgodila krivica, jezo in razočaranje pa sta čutili tudi ob nereakciji prijateljev, ki so bili priče dogodka.

¹⁰ Narobe – revija kjer je vse prav., št. 7 - 2008: 2

2.2 Analiza primerov

Splošne ugotovitve:

Časovna umestitev zabeleženih primerov in pogostost homofobičnih dejanj:

Večjo pogostost fizičnih napadov in sovražnega govora zaznavamo ob vidnejših dogodkih, namenjenih istospolno usmerjenim, kot je na primer Parada ponosa¹¹. Kljub vsemu pa se trend organiziranosti fizičnih napadov in ustrahovanj kaže tudi izven teh obdobj, saj se napadi in ustrahovanja občasno pojavljajo tudi ob tedenskih Roza večerih kluba K4, kjer smo v letu 2007 in 2008 zabeležili 3 primere fizičnega napada, dva v mesecu oktobru 2007, enega pa oktobra 2008. Fizični napadi v letu 2008 niso več omejeni samo na dogajanje zvečer in ponoči, saj sta se za razliko od prejšnjih let kar dva napada zgodila podnevi, kar kaže na vedno večjo drznost napadalcev. Pri fizičnih napadih lahko opazimo tudi, da se v istem dnevu oz. noči običajno zgodi več napadov iste skupine nasilnežev, na kar kažejo predvsem primeri fizičnih napadov v okolici kluba K4. V primerjavi s fizičnim nasiljem pa diskriminacije, groženj in sovražnega govora proti istospolno usmerjenim glede na zabeležene primere ne moremo časovno specificirati, saj se večinoma niso zgodili v času vidnejših dogodkov (oktober 2007, januar 2008 ter oktober 2008), čeprav izjave ali dejanja napadalcev lahko na njih namigujejo.

Lokacija zabeleženih primerov:

Primeri, v katerih je kar šest od osmih posameznikov in posameznic doživelo ustrahovanje, zavrnitev storitev oziroma fizični napad na javnem mestu, potrjujejo, da je najbolj nevaren prostor za istospolno usmerjene prav javni prostor. Vsi zabeleženi primeri fizičnih napadov ter ustrahovanj so se zgodili v centru mesta Ljubljane, kjer se kot najbolj problematična pojavlja okolica območja, kjer se tisto leto odvija Parada ponosa. Podobno velja za okolico kluba K4. Kot sredstvo za izražanje groženj in sovražnega govora s strani neznancev pa se vedno bolj uporablja tudi elektronska pošta oziroma spletni forumi namenjeni istospolno usmerjenim¹².

¹¹ Vidnost fizičnih napadov in sovražnega govora okoli Parade ponosa se pojavlja vse od leta 2005. Po Paradi ponosa 2007 so pred klubom K4 štirje fantje pretepli geja, ki je končal na urgenci, na dan Parade ponosa pa so se po Ljubljani pojavili grafiti, kot so SMRT PEDROM! in DOL S PEDRI!, Ljubljana pa je bila tudi preplepljena z nalepkami, ki so prikazovale prečrtane istospolne pare in neprečrtan heteroseksualni par, podnapis pa se je glasil: "Ohranimo slovenski narod." Dan pred Parado ponosa 2006 so bili napadeni udeleženci in udeleženke »Akcije strpnosti« v Mariboru, po Paradi ponosa v Ljubljani naslednji dan pa sta se zgodila še dva napada, v katerih sta bila poškodovana dva geja, so-organizatorka parade, njeno dekle in prijateljice pa so bile ustrahovane s strani večje skupine fantov. Leta 2005 beležimo tri homofobične incidente, v katerih je bilo skupaj poškodovanih sedem oseb, vsi pa so morali pomoč poiskati na urgenci. Napadi so se dogajali v tednu okoli Parade ponosa, natančneje od 27. junija do 3. julija 2005. Viri: <http://www.narobe.si/stevilka-1/nasilje-na-paradi-ponosa.html>, <http://www.narobe.si/stevilka-3/tema-parada-ponosa.html> in <http://24ur.com/novice/slovenija/pretepi-zaradi-homofobije.html> (27.11.2008)

¹² Tako sogovornik iz Društva DIH kot tudi predstavnik Mavričnega foruma sta omenila, da groženj preko spleta niso prejeli prvič. Društvo DIH je grožnje, ki so prav tako vsebovale sovražni govor prejelo tudi v letih 2006 in 2007, predstavnik Mavričnega foruma pa je omenil, da so pred oktobrom 2008 sovražni govor na forumu nazadnje zasledili avgusta 2007.

Značilnosti zabeleženih primerov:

Obravnavani primeri fizičnega nasilja (kot tudi eden izmed prispevkov z elementi sovražnega govora na Mavričnem forumu) kažejo, da so žrtve fizičnega nasilja večinoma geji. Ker pa je število zabeleženih primerov relativno nizko, to ne pomeni, da ženske zaradi svoje spolne usmerjenosti ne doživljajo fizičnega nasilja¹³. Primeri kažejo tudi, da so napadeni skoraj vedno posamezniki, napadalcev pa je vedno več. Napadi so kratki, žrtev je napadena s strani ali od zadaj, storilci pa takoj po napadu pobegnejo. Iz opisov sogovornikov lahko sklepamo, da so napadalci večinoma mlajši moški, stari od 20 do 30 let. Glede na to, da se napadi ponavljajo pred klubom K4, kjer se po pridobljenih podatkih v enem večeru pogosto zgodita vsaj dva napada, kot tudi v času vsakoletne Parade ponosa, lahko govorimo tudi o organiziranosti tovrstnih napadov. Obravnavani primeri groženj in sovražnega govora kažejo na izrazito agresivnost teh sporočil, saj ne pozivajo le k pretepanju temveč tudi k pobijanju gejev. Iz podrobnosti obeh primerov je razvidno, da storilci teh dejanj natanko vedo, komu pošlata grožnjo oziroma kje jo objaviti celo znotraj specifične teme v forumu. Iz primera »Orto bar« lahko razberemo, da posamezniki kljub prepoznavanju neenakega obravnavanja na podlagi spolne usmerjenosti takšno obnašanje in dejanja podpirajo in menijo, da določeni prostori niso namenjeni istospolno usmerjenim. Precej zaskrbljujoča značilnost večine obravnavanih primerov je tako tudi reakcija mimoidočih oziroma prič. Kar v treh zabeleženih primerih (Parada ponosa ter Orto bar) reakcije prič na homofobična dejanja sploh ni bilo ali pa so mimoidoči napadalce celo spodbujali pri dejanjih.

Posledice nasilja:

Zabeleženi fizični napadi na geje so se končali z lažjimi telesnimi poškodbami, napadeni pa so pomoč iskali pri zdravniku. Vendar fizično nasilje ne povzroča zgolj telesnih bolečin, temveč tudi posledice, ki so značilne za psihično nasilje: sogovorniki so med pogovori omenjali, da so takoj po napadu občutili nemoč, sram, jezo in strah. Pri nekaterih so ti občutki trajali več dni ali tednov, preden so se žrtve lahko spoprijele s tem, kar se jim je zgodilo. Takoj po napadu niso hodili ven ali pa so to počeli le v družbi prijateljev. Sogovorniki so tudi omenjali, da so postali bolj oprezni in previdni še posebej zvečer in ponoči, ter da se ne počutijo varne, kadar niso v družbi.

¹³ Cf. Narobe – revija kjer je vse prav, št. 1, 2007: <http://www.narobe.si/stevilka-1/nasilje-na-paradi-ponosa.html> (27.11.2008)

3. Zaključek

Strah in predsodki do istospolno usmerjenih se kažejo skozi različne oblike homofobnih dejanj. V pričujočih primerih sta se diskriminacija in nasilje na podlagi spolne usmerjenosti manifestirala v obliki fizičnih napadov, ustrahovanja, groženj in sovražnega govora ter zavrnitve dostopa do dobrin in storitev. Dva obravnavana primera, ki ju bomo predstavili ločeno, pa sta povezana z neenakostjo pred zakonom, ki izvira iz Zakona o registrirani istospolni partnerski skupnosti – ZRIPS¹⁴. Primeri obravnavani skozi osebna pričevanja se navezujejo izključno na javni prostor, čeprav smo s pomočjo raziskovalnega dela programa ugotovili, da se nasilje in diskriminacija ne izražata le skozi npr. izobraževalni sistem, na delovnem mestu in na področju zdravstvenih storitev temveč tudi v različnih oblikah čustvenega nasilja znotraj družine, prijateljskih odnosov, sosedskih ter nenazadnje tudi partnerskih odnosov¹⁵.

Ena izmed izstopajočih značilnosti, ki pa je ne smemo posploševati, kaže na precej večjo izpostavljenost grožnjam in nasilju gejev v primerjavi z lezbijkami. Gavan Titley, ki v priporočilih za mladinsko politiko na Evropskem nivoju »Mladi in preprečevanje nasilja« razpravlja tudi o nasilju nad mladimi geji, meni da je ta pojav posledica definicije istospolne usmerjenosti v odnosu do »prave« moškosti in v zvezi s tem v okviru prekrivajočih se kategorij, kot sta npr. ženstvenost in šibkost. Nasilneži pa geje zaradi njihovega videza, vedenja ali obnašanja uvrstijo v kategorijo »ne-pravih moških« in jih s tem določijo za tarče nasilja. (Titley, 2004: 26) Glede na število obravnavanih primerov lahko ugotovljamo še, da je stopnja poročanja o homofobičnem nasilju v Sloveniji izredno nizka, kar kaže na to, da se velik del žrtev ne počuti dovolj varnih tako v stikih s policijo kot tudi z drugimi podpornimi mehanizmi. Kadar so soočeni z nasiljem, napadeni praviloma zanikajo svojo spolno usmerjenost, izkušnja z nasiljem in diskriminacijo pa povzroča občutke strahu, negotovosti in sramu, na žrtev pa ima dolgoročne vplive. Za obravnavana homofobična dejanja prav tako ne moremo trditi, da so naključna, saj je iz primerov razvidno, da storilci vedo kje »pričakati« istospolno usmerjene, kot tudi kam in na koga nasloviti grožnjo in/ali sovražni govor.

Tako analiza podatkov kot tudi ugotovitve dokazujejo, da je potrebno homofobična dejanja jemati nadvse resno, za reševanje problematike pa vzpostaviti dolgoročno strategijo in konkretne načrte za zmanjševanje homofobičnega nasilja v okviru vseh družbenih in političnih institucij in na vseh ravneh družbe.

¹⁴ V sklopu osebnih pričevanj smo zabeležili tudi dva primera diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti, ki zadevata pravno (ne)enakost istospolnih partnerstev, kot jo določa Zakon o registrirani istospolni partnerski skupnosti ZRIPS. Podatke, ki podrobno predstavijo diskriminacijo istospolnih partnerjev tako v družbi kot tudi s strani države smo zaradi vsebinske ustreznosti vključili v prispevek »Pravna (ne)enakost istospolnih zakonskih partnerjev« mag. Neže Kogovšek. Tu: 36.

¹⁵ Tu: 14

Učinkovita strategija naj, med drugim, deluje tudi v smeri naslednjih ciljev:

- Aktivna podpora dodatnim raziskavam s področja osebne okolice spolne usmerjenosti, katerih rezultati vplivajo na razvoj konkretnih načrtov za zmanjševanje homofobičnega nasilja;
- Vzpostavitev in podpora sistemu za spremljanje in zbiranje podatkov o nasilju in diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti, ki spodbuja istospolno usmerjene k prijavam homofobnih dejanj ter zagotavlja njihovo večjo preiskanoost;
- Spodbujanje, podpora in razvoj usposabljanj in izobraževanj o osebni okolici istospolne usmerjenosti tako za delavce v vladnem in nevladnem sektorju, ki delajo z žrtvami nasilja, kot tudi za policiste, da bi le-ti lahko žrtvam zagotavljali ustrezno podporo;
- Večja podpora obstoječim sistemom, ki razvijajo ali že zagotavljajo podporne programe namenjene žrtvam homofobičnih dejanj;
- Aktivnejša in učinkovitejša promocija strpnosti in vzpostavitev drugih mehanizmov za zmanjševanje homofobije v širši družbi.

Pravna (ne)enakost istospolnih zakonskih partnerjev

Slovensko zakonodajo, ki obravnava istospolno usmerjenost, lahko razdelimo na tri sklope: protidiskriminacijska zakonodaja, zakon in pravilnik, ki urejata registracijo istospolnih partnerstev ter posamezni področni zakoni, ki v svojih določbah omenjajo istospolna partnerstva.

Prepoved diskriminacije je opredeljena v 14. členu Ustave Republike Slovenije, ki določa, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Med osebnimi okoliščinami istospolna usmerjenost ni izrecno omenjena, vendar »katerakoli druga osebna okoliščina« lahko vključuje tudi spolno usmerjenost.¹⁶ Prepoved diskriminacije je bila v slovenski zakonodaji natančneje opredeljena s prenosom direktiv Sveta 2000/43/ES in 2000/78/ES in posledičnim sprejetjem Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja dne 22.4.2004. Ta prepoveduje posredno in neposredno diskriminacijo, nadlegovanje, navodila za diskriminiranje zaradi spolne usmerjenosti (in drugih osebnih okoliščin) na vseh področjih družbenega življenja, vključno s/z:

- pogoji za dostop do zaposlitve, samozaposlitve in poklica, vključno z izbirnimi merili in pogoji zaposlovanja in napredovanja,
- dostopom do kariernega svetovanja, poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, nadaljnjega poklicnega usposabljanja in preusposabljanja, vključno z delovno prakso,
- zaposlitvenimi pogoji in pogoji dela, vključno s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi in plačami,
- članstvom in vključevanjem v organizacijo delavcev ali delodajalcev ali poklicno organizacijo, vključno z ugodnostmi, ki jih zagotavljajo take organizacije,
- socialno zaščito, vključno s socialno varnostjo in zdravstvenim varstvom,
- socialnimi ugodnostmi,
- izobraževanjem,
- dostopom do dobrin in storitev, ki so na voljo javnosti, vključno s stanovanji, in preskrbo z njimi.

¹⁶ Komentar Ustave Republike Slovenije

Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja je krovni zakon za vse zaščitene osebne okoliščine in vsa področja družbenega življenja, na področju zaposlovanja pa je prepoved diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti in drugih osebnih okoliščin še dodatno in bolj podrobno urejena v Zakonu o delovnih razmerjih.

V primerih, ko je diskriminacija izvedena naklepno, jo je mogoče preganjati v skladu z 131. členom Kazenskega zakonika, sprejetega dne 28.5.2008, ki določa kaznivo dejanje kršitve enakopravnosti, po katerem se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do enega leta vsakdo, kdor zaradi razlike v narodnosti, rasi, barvi, veroizpovedi, etnični pripadnosti, spolu, jeziku, političnem ali drugačnem prepričanju, spolni usmerjenosti, premoženjskem stanju, rojstvu, genetski dediščini, izobrazbi, družbenem položaju ali kakšni drugi okoliščini prikrajša koga za katero izmed človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, ki so priznane s strani mednarodne skupnosti ali določene z ustavo ali zakonom, ali mu takšno pravico oz. svoboščino omeji ali kdor na podlagi takšnega razlikovanja komu da kakšno posebno pravico ali ugodnost. Za kaznivo dejanje štejemo tudi, če je diskriminacija storjena pri dostopu do zaposlitve ter v delovnem razmerju (198. člen).

Na področju sovražnih homofobnih napadov («hate crime») je slovenska zakonodaja pomanjkljiva, saj kazenski zakonik ne vsebuje kvalificiranih oblik kaznivih dejanj, kot so ogrožanje varnosti in nasilništvo, za katera bi bila v primeru homofobičnega motiva zagrožena strožja kazen kot v primeru storitve osnovne oblike takšnega kaznivega dejanja. Drugače rečeno, v primeru, ko so pripadniki GLBT skupnosti žrtve kaznivega dejanja nasilništva, se obravnava njihovih primerov ne razlikuje od obravnave drugih primerov, kjer motiv homofobije ni bil prisoten, pa čeprav je do kaznivega dejanja prišlo prav iz takšnega motiva. Motiv homofobije je tako mogoče upoštevati le kot oteževalno okoliščino pri določanju in izreku kazni, če je obdolženec spoznan za krivega. Na področju kazenske zakonodaje pa je prišlo do določenega napredka, saj novi Kazenski zakonik za razliko od prejšnjega določa tudi kaznivo dejanje sovražnega govora zaradi spolne usmerjenosti. Prvi odstavek 297. člena kazenskega zakonika tako določa, da »kdor javno spodbuja ali razpihuje narodnostno, rasno, versko ali drugo sovraštvo, razdor ali nestrpnost, ali spodbuja k drugi neenakopravnosti zaradi telesnih ali duševnih pomanjkljivosti ali spolne usmerjenosti, se kaznuje z zaporom do dveh let.« Tako homofobični napadi kot tudi sovražni govor zoper GLBT skupine in posameznike so lahko sankcionirani tudi v okviru prava na področju prekrškov, saj Zakon o varstvu javnega reda in miru opredeljuje kvalificirane oblike nekaterih prekrškov na način, da so storilci strožje kaznovani s plačilom globe, če so določena dejanja storili z namenom vzbujanja narodnostne, rasne, spolne, etnične, verske, politične nestrpnosti ali nestrpnosti glede spolne usmerjenosti.¹⁷

¹⁷ Gre za dejanja, opredeljena v 6., 7., 12., 13. in 15. členu zakona o varstvu javnega reda in miru, ki so: nasilno in drzno vedenje, nedostojno vedenje, poškodovanje uradnega napisa, oznake ali odločbe, pisanje po objektih ali uničevanje državnih simbolov.

Vsa navedena protidiskriminacijska zakonodaja pa sama po sebi ni odpravila preprek pri dostopu do sklepanja partnerskih zvez, temelječe na pojmovanju zakonske zveze kot zakonske skupnosti ženske in moškega. Po vrsti let prizadevanj GLBT skupnosti za sprejem zakonodaje, ki bi omogočila pravno formalno sklenitev zveze med dvema istospolnima partnerjema, je bil leta 2005 sprejet Zakon o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti (ZRIPS). Le-ta ureja registracijo, njene pravne posledice, način prenehanja registrirane skupnosti ter razmerja med partnerjema oziroma partnericama po prenehanju skupnosti. Kljub temu, da zakon uvaja tako možnost registracije, kot tudi nekatere pravice, do katerih istospolni partnerji pred tem niso imeli dostopa, je izjemno pomanjkljiv in mestoma diskriminatoren. Prvi pomislek zbuja že naziv za postopek, ki se imenuje registracija, saj se z registracijo v Sloveniji označuje npr. registracija avtomobila, za sklenitev zveze pa je beseda neprimerna. Registracijski postopek je urejen strogo formalno in se v marsičem razlikuje od sklenitve zakonske zveze. Partnerja za registracijo ne moreta izbrati svečanega kraja, saj se glede na Pravilnik o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti (podzakonski akt) smeta registrirati le na upravnih enotah v času uradnih ur. Postopek prav tako ne predvideva svečanega obreda.

»Država je s sprejetjem ZRIPS istospolne pare postavila v drugorazreden položaj, saj nam odreka predvsem socialne pravice. Na drugi strani pa so tu tudi simbolne pravice, na primer ponižujoča beseda "registracija", pravilnik o registraciji, ki določa, da ne moreš izbirati med svečanim in formalnim postopkom, ne moreš izbrati dneva sklenitve zveze, nimaš možnosti izbire prostora oziroma spremembe priimka, ne moreš registrirati zunajzakonske skupnosti, ni možnosti prič, ni možnosti izmenjave prstanov, ni možno izbrati ure, pravilnik tudi določa, da je postopek vedno sredi tedna. Vse skupaj jasno kaže, da smo obravnavani popolnoma drugače kot raznospolni partnerji, kjer se par enostavno dogovori na upravni enoti o času in prostoru sklenitve zveze.«

(David, 33)¹⁸

Kakršnakoli simbolna dejanja, ki bi jih partnerja želela vključiti v postopek, so za razliko od sklepanja zakonske zveze, ki že po zakonu zahteva slovesno obliko, odvisna od dobre volje uradne osebe, ki registracijo opravlja.

»Kot registriran istospolni par si prepuščen odločitvam posameznika in to ne samo na vsakodnevem nivoju, ampak tudi, ko se soočaš z državo. Znano je, da so na primer nekateri pari, ko so želeli potrditev svoje zveze, uspeli od bolj liberalnih načelnikov upravnih enot izposlovat malo bolj svečan obred, lahko pa seveda naletiš na bolj konzervativne načelnike upravnih enot, ki se držijo črke zakona.«

(David, 33)

¹⁸ Podatki sogovornikov, Ane, 34 in Davida 33, ki jih navajamo v tem prispevku so bili pridobljeni v okviru polstrukturiranih intervjujev (osebnih pričevanj), ki smo jih podrobno obravnavali v poglavju: Spremljanje in beleženje primeroc: Osebna pričevanja, str. 24. Zaradi vsebinske ustreznosti (primera diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti, ki zadevata pravno (ne)enakost istospolnih partnerstev, kot jo določa Zakon o registrirani istospolni partnerski skupnosti ZRIPS) pa njune izkušnje predstavljamo tu.

Tu: 14

ZRIPS nadalje določa, da registrirana partnerja z registracijo pridobita nekatere pravice in obveznosti. Pridobita pravico do preživljanja in preživnine, pravico do pridobivanja skupnega premoženja in urejanja premoženjskih razmerij v okviru skupnosti, pravico do stanovanjskega varstva, pravico do dedovanja na deležu skupnega premoženja po umrlem partnerju in pravico do pridobivanja informacij o zdravstvenem stanju obolelega partnerja ter do obiskov v zdravstvenih ustanovah. Med dolžnostmi ZRIPS navaja dolžnost medsebojnega spoštovanja, zaupanja in medsebojne pomoči.

Kot izhaja iz navedenih pravic, gre skoraj izključno za pravice s področja urejanja medsebojnih premoženjskih razmerij. Medtem ko je večina omenjenih pravic urejena enako kot pri heterospolnih partnerjih (zunajzakonskih ali zakonskih), je pravica do dedovanja urejena bistveno drugače in istospolna partnerja postavlja v slabši položaj v primerjavi s heterospolnima partnerjema. 22. člen ZRIPS namreč ločuje posebno in skupno premoženje partnerjev ter določa različne ureditve dedovanja za vsako od teh dveh vrst premoženja, medtem ko je način dedovanja pri heterospolnih partnerjih glede na Zakon o dedovanju enak za celotno zapuščino umrlega heterospolnega partnerja. ZRIPS najprej ureja dedovanje na deležu skupnega premoženja, ki sta ga partnerja pridobila v času trajanja registriranega partnerstva z delom. Če ima zapustnik otroke, dedujejo zapustnikov delež skupnega premoženja otroci in preživeli partner po enakih delih. Če zapustnik nima otrok, pa ga deduje preživeli partner v celoti. Na tem mestu je dedovanje istospolnih partnerjev urejeno na za preživelega partnerja bolj ugoden način. Po splošnih pravilih dednega prava, ki so določena v Zakonu o dedovanju, bi namreč v primeru, da zapustnik ne bi imel otrok, preživeli partner dediščino moral deliti s starši zapustnika, pri čemer bi preživeli partner dedoval eno polovico, starši zapustnika pa drugo polovico. Dedovanje posebnega dela premoženja pa je, kot rečeno, urejeno popolnoma drugače. To se namreč glede na ZRIPS deduje po splošnih pravilih dednega prava. Ker zakon o dedovanju registriranega istospolnega partnerja ne omenja, preživeli partner posebnega premoženja sploh ne bi mogel dedovati. Če bi imel zapustnik otroke, bi posebno premoženje dedovali ti po enakih deležih, če pa otrok ne bi imel, bi njegovo posebno premoženje dedovali njegovi starši. Za takšno razlikovanje zakonodajalec v obrazložitvi predloga zakona ni podal nobenega utemeljenega razloga, s katerim bi tovrstno ureditev lahko upravičil. Če se posebno in skupno premoženje v zakonu o dedovanju ne razlikuje, tudi njegovo razlikovanje v ZRIPS ni smiselno.

Poleg navedenega ZRIPS opušta tudi eno izmed pomembnejših pravic, katere glavni namen je urediti ekonomski in socialni položaj preživelega partnerja v primeru smrti drugega – pravico do nujnega deleža. Če zapustnik potem, ko umre, z oporoko vse svoje premoženje zapusti nekemu drugemu in preživelega registriranega istospolnega partnerja izpusti iz oporoke, ta lahko ostane brez vsega, saj mu zakon te pravice ne omogoča, splošnega

Zakona o dedovanju pa ni mogoče uporabiti, ker za registrirane partnerje na področju dedovanja velja samo ZRIPS kot *lex specialis*. Zaradi zapisanih razlogov je 22. člen ZRIPS trenutno v presoji pred Ustavnim sodiščem, kjer pobudnika (istospolna registrirana partnerja) zatrjujeta, da je dedovanje urejeno na diskriminatoren način, edini razlog neenakega obravnavanja pa je spol in spolna usmerjenost pobudnikov.

»Pri ZRIPS najbolj izstopa, da je dedovanje za registrirane partnerske skupnosti v primerjavi z zakonsko skupnostjo brez razloga urejeno drugače, z manj pravicami,. Gre za življenjsko skupnost dveh partnerjev za urejanje iste materije na dva različna načina, podlaga za to različno ureditev pa je izključno spolna usmerjenost.«

(David, 33)

Kot omenjeno, zakon uvaja le omejen nabor pravic in dolžnosti (pravica do preživljanja, pravica do pomoči), večina pravic, do katerih imajo dostop heterospolni partnerji, pa istospolnim registriranim partnerjem ostaja nedosegljiva. Razen dolžnosti opravljanja registracij istospolnih partnerskih skupnosti zakon za državo ne ustvarja nikakršnih obveznosti. Tako ta zakon kot tudi drugi, predvsem socialno-varstveni zakoni, registriranih istospolnih partnerjev ne izenačujejo s heterospolnimi pari (zunajzakonskimi ali zakonci), čeprav gre za področja, ki so za socialno in ekonomsko varnost registriranih partnerjev ključna. Registrirani partner se po svojem partnerju tako ne more zavarovati in koristiti ugodnosti, ki izvirajo iz teh zavarovanj (na primer vdovske pokojnine).

»Zakon ne omogoča zdravstvenih in pokojninskih zavarovanj po partnerju. Določa sicer, da moraš za partnerja v primeru bolezni skrbeti, hkrati pa ti ne da možnosti teh dolžnosti izvajati, saj na primer obstoječa zakonodaja ne daje pravice koriščenja dopusta za nego partnerja v istospolnem partnerstvu.«

(David, 33)

ZRIPS prav tako ne omogoča prijave partnerja kot vzdrževanega družinskega člana, ne daje pravice do odsotnosti z dela zaradi bolezni partnerja in pravice do nadomestila dohodka za nego družinskega člana. Neurejena ostajajo tudi področja posvojitve otrok, odnosov med otrokom enega partnerja v razmerju do drugega partnerja, slovenski pravni red pa tudi ne priznava zunajzakonskih istospolnih partnerstev.

S težavami se srečujejo tudi osebe, katerih istospolni partnerji nimajo slovenskega državljanstva. Težave se pojavijo, še preden se osebi registrirata. Če partner, ki je tujec, za vstop v Republiko Slovenijo potrebuje vizum, potem mora za namen prijave registracije, ki mora biti izvedena najmanj 30 dni pred želenim datumom registracije, dobiti vizum z zadostno časovno veljavnostjo, kar je glede na restriktivno vizumsko politiko izredno težko. Če se partnerja uspeta registrirati, tuji partner v Republiko Sloveniji ne more pridobiti dovoljenja za začasno prebivanje iz naslova združevanja

družine, saj Zakon o tujcih med ožje družinske člane, ki imajo to pravico, registriranih istospolnih partnerjev ne šteje.

»Moja partnerka prihaja iz Rusije in nekaj časa sva imeli razmerje na daljavo, potem pa sva se v začetku 2007 odločili, da bi skupaj zaživel, in če bi šlo tukaj za moškega in žensko, to ne bi bil problem. Ker pa gre za istospolno razmerje na podlagi registracije, kot jo ureja ZRIPS, moja partnerka ne more zaprositi za dovoljenje za prebivanje na podlagi združitve zakonske zveze. [...] Pisali sva tudi na upravno enoto in jih vprašali, ali bi v primeru registracije partnerka lahko zaprosila za dovoljenje za prebivanje. Predstavnica upravne enote nama je odgovorila, da v primeru registracije ZRIPS ne uvršča moje partnerke med ožje družinske člane, ter da po zakonu o tujcih tako ne more zaprositi za dovoljenje za prebivanje.[...] Lahko bi se sicer registrirali, vendar to k najinemu odnosu ne bi doprineslo nič, prav tako ne bi vplivalo na najino situacijo.ZRIPS in Zakon o tujcih moje partnerke ne obravnavata kot družinskega člana, prav to pa je tisto, kar bi nama omogočilo normalno življenje, in kar je avtomatično omogočeno raznospolnim parom.«

(Ana, 34)

Iz opisanega izhaja, da v zakonodaji obstajajo obsežne pravne praznine, ki istospolnim registriranim partnerjem ne omogočajo enakega uživanja ekonomsko-socialnih pravic na osnovi svojega registriranega partnerstva, čeprav gre po vsebini za zvezo, ki je v socialno-ekonomskem in emocionalnem smislu enaka heterospolni partnerski zvezi. Rešitev je možna le v obliki izenačenja položaja istospolnih partnerskih zvez s heterospolnimi, dotlej pa bodo istospolni partnerji v neenakopravnem položaju in bodo prisiljeni iskati druge načine za uresničevanje svojih (enakih) pravic.

»Ravno zato, ker nama noben zakonodajni instrument ni omogočal normalnega in kvalitetnega skupnega življenja, sva uporabljali druge možnosti. V tistem trenutku se nama je zdelo fantastično, da sem jaz lahko na primer v Rusiji dobesedno kupila rusko vizo, kasneje sva ugotovili, da bi lahko kupili tudi slovensko vizo za daljše obdobje. Sama sem začela spraševati prijatelje, ali bi se bil kdo pripravljen poročiti z mojo partnerko, da bi končno lahko zaživel skupaj. Na koncu sem že počasi začejala izgubljati občutek za vrednote, kaj je prav in kaj narobe. Meni se je namreč zdelo super, da bi na primer lahko kupili vizo za Slovenijo, kar je pravzaprav nekaj popolnoma nelegalnega. V tistem trenutku sem bila pripravljena narediti vse, da bi zavarovala odnos. [...] Na koncu se ukvarjaš samo še s tem, kje in kako boš našel kakšno zakonsko luknjo, ki ti bo omogočila normalno zaživet. Ves čas pa živiš v neki negotovosti in pod pritiski, ali ti bo uspelo ali ne. [...] Najin odnos je čisto na geografskem nivoju rešilo to, da je partnerka v Sloveniji dobila službo. Če je ne bi, je vprašanje, kaj bi se zgodilo z nama.[...] Razmišljava, da bi sedaj, ko se stvari počasi urejajo, registrirali razmerje ter vložili prošnjo za pridobitev dovoljenja za prebivanje na podlagi združitve zakonske zveze, ki bo seveda zavrnjena, midve pa bi se potem pritožili. Mogoče bi tako lahko pomagali kakšnemu drugemu paru, ki se je ali se bo znašel v podobni situaciji kot midve.«

(Ana, 34)

Ob pravnih prazninah, ki obstajajo na ključnih področjih življenja registriranih istospolnih partnerjev, pa so ti v nekaterih področnih zakonih, ki urejajo specifična in pogosto ekonomska področja, presenetljivo že izenačeni s heterospolnimi partnerji. Med najbližje osebe bolnika registrirane istospolne partnerje šteje Zakon o duševnem zdravju, med (ožje) družinske člane pa registrirane partnerje štejejo: Zakon o bančništvu, Zakon o zavarovalništvu, Zakon o prevzemih, Zakon o revidiranju, Zakon o deviznem poslovanju, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o brezplačni pravni pomoči, Zakon o službi v slovenski vojski, Zakon o štipendiranju, Zakon o socialnem varstvu, Zakon o elektronskih komunikacijah, Zakon o davčni službi, Zakon o davku na vodna plovila, Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, Zakon o javnem jamstvenem in preživitnem skladu Republike Slovenije ter Zakon o evidentiranju nepremičnin. Registrirane istospolne partnerje nadalje med povezane osebe štejejo Zakon o izvršbi in zavarovanju, Zakon o dohodnini, Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju, Zakon o podpornem okolju za podjetništvo in Zakon o javno-zasebnem partnerstvu. Iz vsebine navedenih zakonov izhaja predvsem, da zakonodaja registrirane istospolne partnerje izenačuje z zakonskimi ali zunajzakonskimi partnerji takrat, ko bi povezava med partnerji lahko škodno vplivala na razmerja ali procese v dejavnostih in postopkih, ki jih ta zakonodaja ureja. Od te izenačitve pa istospolni registrirani partnerji večinoma nimajo nobenih koristi.

Nekateri specifični področni zakoni pa istospolnim partnerjem priznavajo enake ugodnosti kot heterospolnim, kot na primer Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Zakon o pacientovih pravicah (ta celo ne zahteva, da bi bila istospolna partnerja registrirana, da bi jima bile priznane nekatere pravice), Zakon o davku na dediščine in darila (ki ureja oprostitev davkov v primeru, da si registrirana istospolna partnerja darujeta nepremičnine ali jih dedujeta eden po drugem), Zakon o davku na promet nepremičnin (ki ureja oprostitev davkov pri razdelitvi premoženja registriranih istospolnih partnerjev).

Tovrstno fragmentirano urejanje posameznih ekonomskih in družbenih področij življenja vodi v kompleksno diskriminatorno situacijo, ki bi jo bilo mogoče enostavno odpraviti s popolno izenačitvijo registriranih istospolnih partnerjev s heterospolnimi. V nasprotnem primeru bodo tudi ob najboljših namelih zakonodajalca vedno obstajala področja, ki te partnerske zveze ne bodo priznavala, kar bo partnerjem v praksi povzročalo nemalo težav.

»V vsakdanjem življenju kot istospolni par vsak dan odkrivaš, kako je ta zakon diskriminatoren, saj zakon selektivno določa nekatere pravice, vse ostale življenjske okoliščine pa prezre. Zelo nazoren primer je na primer, ko sem peljal avto, ki je registriran na ime partnerja na tehnični pregled, pa ga kljub temu, da sva registrirana, nisem mogel prevzeti. Ko sem prišel po avto so me na servisu vprašali za pooblastilo, ko sem jim povedal, da sva registrirana, pa za potrdilo o registraciji.[...] Tako se vsak dan znajdeš v situacijah, ko si ponižan, ko se moraš na vsakodnevni ravni boriti za pravice, ki so raznospolnim parom samoumevne. Samoumevno je namreč, da pride mož po avto, če žena pelje avto k mehaniku in njima ni treba kazati nobenih potrdil o sklenitvi zakonske zveze. [...] Takih in podobnih situacij, ko v javnosti nastopiš kot par, je še ogromno, ko greš na primer v videoteko, ko greš v knjižnico, ko imaš opravka z zavarovalnicami, ko skupaj potuješ, ko se prijaviš za delo v tujino in bi s seboj rad vzel partnerja. V vsakdanjem življenju, ko si postavljen v določene okoliščine, se stalno zaletavaš v zid in pravzaprav tvoje razmerje v praksi ne obstaja. Vse pa izvira iz tega, da zakon ne omogoča statusa družinskega člana.«

(David, 33)

Priporočila:

Pridobljeni podatki, statistična analiza vprašalnika in kvalitativna analiza osebnih pričevanj ter podrobna predstavitev zakonske neenakosti, ki izvira iz zakona ZRIPS, jasno nakazujejo potrebo po spremembah, ki bi neposredno ali posredno vplivale na zmanjševanje homofobičnega nasilja v okviru vseh družbenih in političnih institucij in na vseh ravneh družbe. S tem namenom smo oblikovali sledeče predloge za implementacijo tako političnih kot tudi družbenih sprememb.

1. Problem: Oblike in pojavnost homofobičnih dejanj

Strah in predsodki do istospolno usmerjenih se kažejo skozi različne oblike homofobičnih dejanj. Rezultati poročila kažejo, da je najpogostejše ter tudi najbolj nevarno psihično nasilje, sledijo pa mu fizično nasilje, ustrahovanja, grožnje in sovražni govor ter zavrnitve dostopa do dobrin in storitev. Lokacijsko pojavnost zabeleženega homofobičnega nasilja pa največkrat beležimo na javnem mestu, v šoli, na delovnem mestu, v družini in s strani ponudnikov storitev. Ugotovitve raziskovalnega poročila tudi jasno izpostavijo, da v Sloveniji obstaja premalo raziskav, s pomočjo katerih bi lahko podrobneje proučili pojavnost in pogostost nasilja nad istospolno usmerjenimi.

Predlogi za izboljšanje stanja:

- Republika Slovenija naj aktivno podpre organizacije, ki delujejo na področju zagotavljanja enakosti za istospolno usmerjene in nudijo podporo žrtvam homofobičnega nasilja in diskriminacije
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve naj, v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju zagotavljanja enakosti za istospolno usmerjene, pripravi strategijo boja proti homofobiji, ki naj poteka na državni ravni. Strategija naj služi kot orodje za aktivno in učinkovito promocijo strpnosti v družbi in na vseh nivojih življenja posameznika.
- Ministrstvo za šolstvo ter Ministrstvo za visoko šolstvo in znanost naj, v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju zagotavljanja enakosti za istospolno usmerjene, pripravi strategijo boja proti homofobiji, ki naj poteka na državni ravni. Strategija naj vzpostavi vzvode za zmanjševanje homofobije v okviru vzgojno-izobraževalnih okolij.

- Republika Slovenija naj zagotovi sredstva za dodatne raziskave s področja osebne okoliščine spolne usmerjenosti in homofobičnega nasilja.

2. Problem: Stopnja poročanja o homofobičnem nasilju

Ugotavljamo, da je stopnja poročanja o homofobičnem nasilju v Sloveniji izredno nizka, kljub temu, da več kot 63% udeležencev v raziskavi poroča o tem, da so že izkusili tovrstno nasilje. To nakazuje potrebo po večji senzibilizaciji inšpektoratov in policije za diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti, hkrati pa na večje informiranje istospolno usmerjenih glede možnosti in nujnosti prijav kršitev.

Predlogi za izboljšanje stanja:

- Ministrstvo za notranje zadeve naj vzpostavi in podpre enostaven, istospolno usmerjenim »prijazen« sistem prijave kaznivih dejanj, ki naj spodbuja istospolno usmerjene k prijavam homofobičnih dejanj ter zagotavlja njihovo večjo preiskanost.
- Republika Slovenija naj, v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju zagotavljanja enakosti za istospolno usmerjene, razvije in podpre obvezna izobraževanja in usposabljanja o osebni okoliščini istospolne usmerjenosti za policiste ter izvajalce javnih storitev (socialni delavci, delavci v zdravstvu in ostali javni uslužbenci), da bi lahko istospolno usmerjenim zagotovili ustrezne in nediskriminatorne storitve.

3. Problem: Pogostost in pojavnost homofobičnega nasilja

Kadar so istospolno usmerjeni žrtve kaznivega dejanja nasilništva, se obravnava njihovih primerov ne razlikuje od obravnave drugih primerov, kjer motiv homofobije ni prisoten, četudi je do kaznivega dejanja prišlo prav na podlagi takšnega motiva. Po drugi strani pa pogostost in pojavnost homofobičnega nasilja nista znani, saj policija ne vodi posebne statistike o homofobičnem nasilju, hkrati pa podatki jasno nakazujejo, da večina tovrstnih napadov nikoli ni uradno prijavljenih.

Predlogi za izboljšanje stanja:

- V okviru definicij in zakonskih opredelitev naj se v kazenski zakonik vključi specificirane oblike kaznivih dejanj, kot so npr. ogrožanje varnosti in nasilništvo na osnovi spolne usmerjenosti. Za ta dejanja naj bo v primeru dokazanega homofobičnega motiva zagrožena strožja kazen kot v primeru storitve osnovne oblike takšnega kaznivega dejanja.

- Ministrstvo za notranje zadeve naj nadgradi obstoječi sistem zbiranja podatkov o nasilju, diskriminaciji in kršitvah pravic na podlagi osebnih okoliščin tako, da se podatke o nasilju in diskriminaciji zbira ločeno za vsako osebno okoliščino posebej. Ministrstvo naj tudi opravlja nadzor nad izvajanjem tega mehanizma.

4. Problem: Zakon ZRIPS

V zakonodaji Republike Slovenije, ki ureja status istospolnih partnerstev, obstajajo obsežne pravne praznine, ki istospolnim registriranim partnerjem ne omogočajo enakega uživanja ekonomsko-socialnih pravic na osnovi registriranega partnerstva, čeprav gre po vsebini za zvezo, ki je v socialno-ekonomskem in emocionalnem smislu enaka heterospolni partnerski zvezi.

Predlogi za izboljšanje stanja:

- Republika Slovenija naj odpravi vse zakonske pomanjkljivosti zakona ZRIPS, ki urejuje istospolna partnerstva, ter izenači položaj in pravice registriranih istospolnih partnerjev s heterospolnimi, vključno z zakonskim priznanjem in ureditvijo statusa istospolnih družin ter otrok, ki izhajajo iz teh družin.

Viri:

Greif, Tatjana in Nataša Velikonja. 2001. »Anketa o diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti«. Lesbo 11/12, <http://www.ljudmila.org/lesbo/separat.PDF>. Ljubljana: Škuc LL.

Švab, Alenka in Roman Kuhar. 2005. Neznosno udobje zasebnosti: Vsakdanje življenje gejev in lezbijk. Mirovni inštitut: Ljubljana.

Narobe – revija, kjer je vse prav. Št. 1. 2007. Društvo informacijski center Legebitra: Ljubljana

Narobe – revija kjer je vse prav. Št. 3. 2007. Društvo informacijski center Legebitra: Ljubljana

Narobe – revija, kjer je vse prav. Št. 7. 2008. Društvo informacijski center Legebitra: Ljubljana

Ustava Republike Slovenije, Ur.l. RS, št. 33I/1991-I

Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (uradno prečiščeno besedilo) (ZUNEO-UPB1), Ur.l. RS, št. 93/2007

Direktiva Sveta 2000/43/ES z dne 29. 6. 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost

Direktiva Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR) Ur.l. RS, št. 42/2002

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-A), Ur.l. RS, št. 103/2007

Kazenski zakonik (KZ-1), Ur.l. RS, št. 55/2008

Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1), Ur.l. RS, št. 70/2006

Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS), Ur.l. RS, št. 65/2005

Pravilnik o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti, Ur.l. RS, št. 55/2006

Zakon o dedovanju (ZD), Ur.l. SRS, št. 15/1976, s spremembami (Ur.l. SRS, št. 23/1978, Ur.l. RS, št. 67/2001)

Zakon o duševnem zdravju (ZDZdr), Ur.l. RS, št. 77/2008

Zakon o bančništvu (ZBan-1), Ur.l. RS, št. 131/2006

Zakon o zavarovalništvu (uradno prečiščeno besedilo) (ZZavar-UPB2), Ur.l. RS, št. 109/2006, s spremembami (Ur.l. RS, št. 69/2008, 102/2007)

Zakon o prevzemih (ZPre-1) Ur.l. RS, št. 79/2006 s spremembami (Ur.l. RS, št. 68/2008, 1/2008)

Zakon o revidiranju (ZRev-2) Ur.l. RS, št. 65/2008

Zakon o deviznem poslovanju (ZDP-2) Ur.l. RS, št. 16/2008

Zakon o lokalnih volitvah (uradno prečiščeno besedilo) (ZLV-UPB3), Ur.l. RS, št. 94/2007, s spremembami (Ur.l. RS, št. 45/2008)

Zakon o brezplačni pravni pomoči (uradno prečiščeno besedilo) (ZBPP-UPB1) Ur.l. RS, št. 96/2004, s spremembami (Ur.l. RS, št. 23/2008)

Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV) Ur.l. RS, št. 68/2007

Zakon o štipendiranju (ZŠtip) Ur.l. RS, št. 59/2007

Zakon o socialnem varstvu (uradno prečiščeno besedilo) (ZSV-UPB2) Ur.l. RS, št. 3/2007

Zakon o elektronskih komunikacijah (uradno prečiščeno besedilo) (ZEKom-UPB1) Ur.l. RS, št. 13/2007

Zakon o davčni službi (uradno prečiščeno besedilo) (ZDS-1-UPB2) Ur.l. RS, št. 1/2007

Zakon o davku na vodna plovila (ZDVP) Ur.l. RS, št. 117/2006

Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2) Ur.l. RS, št. 117/2006, s spremembami (Ur.l. RS, št. 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008)

Zakon o Javnem jamstvenem in preživninskem skladu Republike Slovenije (uradno prečiščeno besedilo) (ZJSRS-UPB1), Ur.l. RS, št. 26/2003

Zakon o evidentiranju nepremičnin (ZEN), Ur.l. RS, št. 47/2006

Zakon o izvršbi in zavarovanju (uradno prečiščeno besedilo) (ZIZ-UPB4) Ur.l. RS, št. 3/2007, s spremembami (Ur.l. RS, št. 93/2007)

Zakon o dohodnini (ZDoh-2), Ur.l. RS, št. 117/2006

Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP), Ur.l. RS, št. 126/2007,
Zakon o podpornem okolju za podjetništvo (ZPOP-1) Ur.l. RS, št. 102/2007

Zakon o javno-zasebnem partnerstvu (ZJZP) Ur.l. RS, št. 127/2006

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) Ur.l. RS, št. 16/2008

Zakon o pacientovih pravicah (ZPacP) Ur.l. RS, št. 15/2008

Zakon o davku na dediščine in darila (ZDDD)
Ur.l. RS, št. 117/2006

Zakon o davku na promet nepremičnin (ZDPN-2) Ur.l. RS, št. 117/2006